

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE
ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

Lana Lončarić

**Usporedba sučelja kataloga nove generacije:
Crolist Vero i Zaki**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Ana Barbarić, izv. prof.

Zagreb, 2017.

Sažetak

Tema rada su sučelja kataloga nove generacije. Cilj je bio prikazati mogućnosti sučelja hrvatskih kataloga nove generacije. Uvodni dio rada posvećen je novim načinima pretraživanja i razvoju mrežnih knjižničnih kataloga. Nakon toga slijedi pregled literature na temu značajki kataloga nove generacije. U radu su također ukratko prikazani rezultati nekoliko prethodnih analiza kataloga nove generacije. Osim toga, komentiraju se i kriteriji za vrednovanje. Drugi dio rada posvećen je usporedbi sučelja dvaju hrvatskih kataloga nove generacije, Crolista Vero i Zakija. Usporedba je pokazala da Crolist Vero i Zaki posjeduju mnoge značajke kataloga nove generacije. Oba kataloga pružaju mnogo opcija za pretraživanje i pregledavanje zapisa, a značajke Web-a 2.0 su prisutne u manjoj mjeri.

Ključne riječi: katalog nove generacije, OPAC, Web 2.0, Crolist Vero, Zaki

Abstract

The paper deals with next-generation catalog interfaces. The goal was to present the possibilities of Croatian next-generation catalogs. The beginning of the paper is dedicated to new ways of searching and to the development of online library catalogs. After that, the paper provides an overview of literature dealing with next-generation catalog features. Furthermore, the paper summarizes findings from several previous analyses of next-generation catalogs. Criteria for evaluating next-generation catalogs are also discussed. The second part of the paper is dedicated to the comparison of the interfaces of two Croatian next-generation catalogs, Crolist Vero and Zaki. The comparison showed that Crolist Vero and Zaki have many next-generation catalog features. Both catalogs provide many options for searching and browsing records, while Web 2.0 features are present to a lesser extent.

Keywords: next-generation catalog, OPAC, Web 2.0, Crolist Vero, Zaki

Sadržaj

Uvod.....	4
1. Novi načini pretraživanja	5
2. Povijesni razvoj OPAC-a	7
3. Generacije knjižničnih kataloga	8
4. Značajke kataloga nove generacije.....	10
4.1 Utjecaj Web-a 2.0	12
4.2 Daljnji razvoj	13
5. Vrednovanje kataloga.....	14
5.1 Stavovi korisnika	15
5.2 Kriteriji vrednovanja.....	17
6. Usporedba sučelja kataloga Crolist Vero i Zaki.....	19
7. Rezultati	20
7.1 Opcije pretraživanja i pregledavanja	22
7.2 Pomoć pri postavljanju upita	25
7.3 Prikaz rezultata	26
7.4 Obogaćeni sadržaj i značajke vezane uz zapise.....	29
7.5 Mogućnosti personalizacije	33
7.6 Mogućnosti suradnje.....	34
7.7 Usluge za korisnike	34
7.8 Ostalo.....	35
8. Rasprava	35
Zaključak.....	38
Literatura	39

Uvod

Katalozi su alat za istraživanje fonda knjižnice i vrijedan izvor informacija. Mrežni katalozi korisnicima omogućavaju da svoje sljedeće štivo i izvor informacija otkriju čak i prije odlaska u knjižnicu. Tehnološki napredak utječe na sve sfere života pa je i na knjižnicama da idu ukorak s trendovima. Katalog stoga također neprestano mijenja svoja lica i mogućnosti. Mijenjaju se i ideje o tome što sve katalog treba (moći) činiti. U ovom radu bit će uspoređena sučelja dva kataloga nove generacije, Crolista Vero i Zakija. Crolist Vero će prvenstveno biti predstavljen kroz Skupni katalog Crolist, a Zaki kroz Katalog Knjižnica grada Zagreba (KGZ-a). Cilj je prikazati mogućnosti kataloga nove generacije u Hrvatskoj.

Prije detaljnijeg opisa pojma kataloga nove generacije potrebno je objasniti što je dovelo do potrebe za promjenama. Zbog toga će početak rada biti posvećen novim načinima pretraživanja. Nakon toga slijedi prikaz povijesnog pregleda razvoja OPAC-a (*Online Public Access Catalog*). Pregled mogućnosti mrežnog kataloga od njegovih početaka bit će izložen kroz opis generacija knjižničnih kataloga. Dio rada bit će posvećen pregledu literature na temu značajki kataloga nove generacija te vrednovanja kataloga.

Nakon teorijskog dijela i osvrta na relevantna istraživanja slijedi usporedba. Na početku će biti izložene kategorije prema kojima će se kataloge usporediti, a zatim će biti prikazana obilježja i mogućnosti oba kataloga. Kraj rada predviđen je za sintezu mogućnosti kataloga i osvrt na njihova glavna obilježja.

1. Novi načini pretraživanja

Tradicionalno OPAC korisnicima omogućuje pretraživanje (fizičke) zbirke knjižnice, no takvo viđenje kataloga se bitno razlikuje od načina na koji se ljudi danas služe internetom.¹ Pojava Web-a 2.0 dodatno je izmijenila očekivanja i ponašanje korisnika zbog čega knjižnice trebaju razmisliti o uslugama koje nude i dobro se upoznati s potrebama krajnjih korisnika kako bi kataloge uspješno prilagodile upravo njima.² Naime, sučelja kataloga donekle zaostaju u odnosu na druge mrežne stranice i to, na primjer, u izgledu, upotrebljivosti i mehanizmima pretraživanja.³ Kao što vidimo, knjižnice bi trebale pratiti tehnološke promjene i biti svjesne njihovog utjecaja na korisnike kako bi mogle nastaviti uspješno razvijati svoje usluge i sustave.

Borgman objašnjava da su katalogi napravljeni u skladu s Cutterovim ciljevima pa se tako od korisnika očekuje da poznaje barem jednu pristupnu točku (autora, naslov ili predmet) kada pristupi katalogu.⁴ Charles Ammi Cutter navodi ova tri cilja kataloga:

1. omogućiti korisnicima pronalaženje knjige kojoj znaju
  - a) autora
  - b) naslov ili
  - c) predmet;
2. prikazati što knjižnica posjeduje
  - a) od određenog autora
  - b) o određenom predmetu ili
  - c) od određene vrste literature;
3. pomoći pri odabiru knjige
  - a) ovisno o njezinom izdanju (bibliografski) ili
  - b) ovisno o njezinoj vrsti (književna ili predmetna).⁵

---

¹ Breeding, M. The birth of a new generation of library interfaces. // *Computers in Libraries* 27, 9(2007), 34.

² Merčun, T.; M. Žumer. New generation of catalogues for the new generation of users : a comparison of six library catalogues. // *Program* 42, 3(2008), 245.

³ Breeding, M. Nav. dj., str. 34.

⁴ Borgman, C. L. Why are online catalogs still hard to use?. // *Journal of the American Society for Information Science* 47, 7(1996), 495.

⁵ Cutter, C. A. Rules for a dictionary catalog. 4th ed. Washington, DC : Government Printing Office, 1904. Str. 12. Citirano prema: Borgman, C. L. Nav. dj., str. 495.

No stvarni način na koji korisnici potražuju informacije nije u potpunosti predočen Cutterovim ciljevima.⁶ Iz navedenoga slijedi da bi katalogi trebali podržavati i drugačije načine pretraživanja kako bi uspješnije odgovarali na zahtjeve i potrebe korisnika.

Borgman tvrdi da je mrežne kataloge teško koristiti jer nisu razvijeni u skladu s ponašanjem korisnika prilikom pretraživanja.⁷ Korisnici postepeno formuliraju pitanja i upit te pretražuju u više sesija koristeći pritom čak različite izvore, dok su katalogi napravljeni na način da upit tretiraju kao fiksni cilj, a svaku sesiju smatraju zasebnom.⁸ Osim toga, potrebno je imati na umu da cilj pretraživanja nije nužno odgovor nego poboljšanje pitanja i da se proces pretraživanja može odvijati u više sesija i sustava.⁹ Kataloge bi trebalo prilagoditi tako da su opcije koje nude i način na koji funkcioniraju prilagođeni ponašanju korisnika prilikom pretraživanja. Borgman naglašava da bi mrežne kataloge trebalo vrednovati prema tome koliko su uspješni u odgovaranju na pitanja, a ne u podudaranju upita.¹⁰ Uostalom, OPAC-i bi trebali služiti (i) korisnicima, a knjižnice bi trebale težiti tome da razviju OPAC-e koje će korisnici prepoznati kao korisne alate za pronalaženje informacija.

Mi i Weng ističu da podučavanje korisnika korištenju OPAC-a nije toliko bitno koliko je bitno dizajnirati OPAC prilagođen korisnicima.¹¹ Prilikom razvoja OPAC-a potrebno je posvetiti pozornost svim njegovim elementima. Sučelje OPAC-a i njegova sposobnost pretraživanja određuju hoće li korisnik uspjeti pronaći tražene informacije.¹² Prikaz bibliografskih podataka također utječe na upotrebljivost OPAC-a jer njih korisnici koriste kako bi identificirali, odabrali i dobili građu.¹³ Kako bi OPAC približile korisnicima, knjižnice bi trebale oslušnuti njihove potrebe i želje te razviti razumijevanje prema onima manje iskusnima u pretraživanju.

Za usporedbu, mrežne tražilice odlikuju se time što su jednostavne za upotrebu i korisnika brzo dovode do zadovoljavajućih rezultata pretraživanja, koji su usto sortirani prema relevantnosti, a pritom njihovi korisnici ne trebaju posebno učiti kako se koriste ni pamtiti pravila za upotrebu.¹⁴ Korisnici početnici upite uglavnom postavljaju prirodnim jezikom, dok

---

⁶ Borgman, C. L. Nav. dj., str. 495.

⁷ Isto, str. 493.

⁸ Isto.

⁹ Isto, str. 501.

¹⁰ Isto, str. 500.

¹¹ Mi, J.; C. Weng. Revitalizing the library OPAC : interface, searching, and display challenges. // Information Technology and Libraries 27, 1(2008), 6.

¹² Isto.

¹³ Isto.

¹⁴ Isto, str. 5.

složenije strategije pretraživanja i upite koriste iskusniji korisnici.¹⁵ Kod popularnih internetskih tražilica korisnici, na primjer, ne trebaju unositi Booleove operatore između pojmova jer tražilice automatski povezuju pojmove s „AND“.¹⁶

Vidljivo je da novi načini pretraživanja, odnosno nova očekivanja korisnika nakon susreta s internetom i mrežnim tražilicama, trebaju poslužiti kao temeljne smjernice za razvoj poboljšanih sučelja mrežnih kataloga. To podrazumijeva praćenje značajki ostalih alata za pretraživanje informacija, ali još i više uočavanje navika korisnika pri pretraživanju i osmišljavanje OPAC-a u skladu s novim saznanjima.

2. Povijesni razvoj OPAC-a

Do pojave OPAC-a došlo je postepeno te je katalog dotad promijenio nekoliko različitih oblika. Mrežni katalogi se i dalje nastavljaju mijenjati i nuditi nove opcije svojim korisnicima. U ovom dijelu slijedi sažet pregled aktivnosti koje su za cilj imale osuvremenjivanje tehnologija unutar knjižnica.

Projekti automatizacije počeli su se redovito provoditi u knjižnicama tijekom 60-ih godina prošlog stoljeća, no potencijalno prvi takav projekt dogodio se već prije Drugog svjetskog rata kada se za posudbu u Knjižnici Sveučilišta Missouri počinju koristiti bušene kartice.¹⁷ Krajem 50-ih i početkom 60-ih pojavljuju se katalogi na mikrofilmovima.¹⁸ Tijekom 60-ih i 70-ih u Sjedinjenim Američkim Državama odvijaju se brojni projekti uglavnom usmjereni na automatizaciju poslova vezanih uz obradu podataka unutar knjižnice (posudbu, nabavu i sl.), a ne na omogućavanje javnog pristupa.¹⁹

U drugoj polovici 70-ih godina u SAD-u su se pojavili prvi OPAC-i.²⁰ Krajem 90-ih godina nastaje WebPAC, što je naziv za OPAC kojemu se pristupa putem World Wide Web-a.²¹ Ipak, radi jednostavnosti, u ovom radu rabiće se naziv OPAC za oba pojma, kao i naziv mrežni katalog.

---

¹⁵ Isto, str. 7-8.

¹⁶ Isto, str. 7.

¹⁷ Yee, M. M.; S. S. Layne. Improving online public access catalogs. Chicago ; London : American Library Association, 1998. Str. 9.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto.

²⁰ Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3-4(2003), 51.

²¹ Barbarić, A. Sučelja WebPAC-a. // 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / ur. Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 70.

Jedna od prednosti WebPAC-a u odnosu na OPAC-e (prve i druge generacije) jest i grafičko korisničko sučelje (*graphical user interface* – GUI), koje sadrži puno više od samoga teksta te ga karakteriziraju prozori, padajući izbornici, grafički simboli, hiperveze itd.²² U nastavku teksta slijedi detaljniji opis razvoja mrežnih knjižničnih kataloga.

3. Generacije knjižničnih kataloga

C. R. Hildreth ističe da je mrežni katalog više od tradicionalnog kataloga na listićima prenesenog na novi medij te da se od prijašnjih kataloga razlikuje po tome što je interaktivan, proširiv i javan.²³ Moguće ga je stalno razvijati i proširivati pa se, na primjer, mogu dodavati nove točke pristupa podacima i prilagođavati opcije pretraživanja i prikaza rezultata.²⁴ Osim toga, ovakav katalog omogućuje stjecanje uvida u postupke korisnika prilikom pretraživanja jer je moguće zabilježiti korake koje čine za analizu, tj. kako bi se ustanovili obrasci ponašanja prilikom pretraživanja.²⁵ Navedene karakteristike mrežnog kataloga zajedno tvore potencijal za rad na unapređivanju njegovih mogućnosti.

Prema Hildrethu, klasificiranje mrežnih kataloga u tri generacije korisno je za opisivanje trenutnog stanja razvoja mrežnih kataloga.²⁶ Mrežni katalogi prve generacije služili su prvenstveno za pronalaženje poznatih jedinica građe te, između ostaloga, nisu podržavali predmetno pretraživanje, nudili više opcija za prikaz rezultata ni omogućavali prilagođavanje pretrage u tijeku pa ih se smatralo slabijima od tradicionalnih kataloga.²⁷ Mrežni katalogi druge generacije nude opcije pretraživanja i pregledavanje nalik onima kod kataloga na listićima, ali omogućavaju i pretraživanje po ključnim riječima, korištenje Booleovih operatora i još neke opcije za prilagodbu upita, pretrage i rezultata.²⁸ Ipak, mrežni katalogi druge generacije imaju i nedostatke:

- ne podržavaju istraživanje kataloga pomoću poveznica između zapisa s ciljem pronalaženja jedinica građe povezanih s onima koje su već pronađene;
- korisnicima ne nude pomoć pri izmjeni neuspješno postavljenog upita ili pretrage;

---

²² Isto, str. 74.

²³ Hildreth, C. R. Beyond Boolean : designing the next generation of online catalogs. // *Library Trends* 35, 4(1987), 647.

²⁴ Isto, str. 647-648.

²⁵ Isto, str. 648

²⁶ Isto, str. 649.

²⁷ Isto, str. 650.

²⁸ Isto, str. 651.

- ne povezuju uspješno postavljen slobodan upit s odgovarajućom predmetnicom ili klasifikacijskom oznakom, koje vode na povezanu građu;
- zapisi ne sadrže dovoljno informacija (npr. sadržaj, sažetke, recenzije), koje bi korisnicima mogle pomoći da odrede korisnost pronađenih jedinice građe;
- ne sortiraju rezultate pretraživanja prema relevantnosti.²⁹

Vidljivo je da su katalogi prve generacije nudili tek ograničene mogućnosti za pronalaženje građe. Iako katalogi druge generacije predstavljaju napredak, još uvijek im nedostaju značajke koje bi korisnicima unaprijedile i olakšale iskustvo pretraživanja. Neka od poboljšanja koja predlaže Hildreth su uvođenje informacija o statusu pretrage u tijeku, ispravljanje pravopisnih pogrešaka u upitu i mogućnost da relevantni pronađeni zapis posluži za pronalaženje zapisa koji su povezani s njim (na temelju odabranog podatka iz početnog zapisa).³⁰ Naime, što se tiče tradicionalne podjele na potragu za poznatom jedinicom građe i na predmetno pretraživanje, one su nerijetko povezane pa traženje određenog djela često preraste u potragu za povezanom građom.³¹

Hildreth ističe i da su mrežni katalogi druge generacije sustavi usmjereni na postavljanje upita zbog čega dolazi do paradoksa da moramo opisati nešto što nam je nepoznato kako bismo to mogli pronaći.³² Katalog na listićima je omogućavao korisnicima korištenje bez upita jer ga se moglo pregledavati, dok se kod mrežnih kataloga ne može ući u sustav bez početnog pretraživanja.³³

Općenito, Hildreth načine predmetnog pretraživanja u OPAC-u dijeli na postavljanje upita (*querying*), kod kojeg je cilj/kriterij pretraživanja poznat, i pregledavanje (*browsing*), kod kojega cilj/kriterij pretraživanja nije točno određen.³⁴ Katalogi bi dakle trebali podržavati obje strategije kvalitetnim opcijama.

Hildreth daje naputke odgovornima za razvoj poboljšanih mrežnih kataloga, a neki od njih su ovi:

---

²⁹ Isto, str. 654.

³⁰ Isto, str. 655-657.

³¹ Isto, str. 657.

³² Hildreth, C. R. Extending the online catalog : the point of diminishing returns. // Emerging communities : integrating networked information into library services / ed. by Ann P. Bishop. Urbana-Champaign, Ill.: University of Illinois at Urbana-Champaign, 1993. Str. 90.

³³ Antelman, K.; E. Lynema; A. K. Pace. Toward a twenty-first century library catalog. // Information Technology and Libraries 25, 3(2006), 130.

³⁴ Hildreth, C. R. Nav. dj., str. 91.

- a) Ne treba pretpostaviti da će se korisnici uspješno koristiti katalogom bez pomoći i vodstva samog sustava.
- b) Pretraživanje ne bi trebalo završiti neuspjehom. Sustav bi trebao upotrijebiti više pristupa kako bi pronašao zapise (dok ga korisnik ne zaustavi).
- c) Prikaz bibliografskog zapisa nije nužno i završetak pretraživanja. Zapis bi trebao poslužiti za pretraživanje srodnih jedinica građe i pregledavanje.³⁵

Jasno je da bi OPAC trebao podržavati svoje korisnike u njihovim nastojanjima te im omogućiti slobodno istraživanje kataloga i kretanje kroz zapise. Pritom bi trebalo uzeti u obzir i početnike kako bi katalog bio prilagođen svim korisnicima.

Kao funkcije koje bi mrežni katalogi treće generacije trebali posjedovati uz one kataloga druge generacije Hildreth navodi sljedeće mogućnosti:

- postavljanje upita na prirodnom jeziku,
- pomagala za automatsku konverziju termina i praćenje podudarnosti,
- dohvaćanje dokumenata s najvećom podudarnošću s upitom,
- sortiranje rezultata (prema više kriterija),
- korištenje povratnih informacija vezanih uz relevantnost rezultata,
- pretraživanje srodnih zapisa, poveznice, pregledavanje,
- integriranje nekoliko pristupa pretraživanju (po ključnim riječima, pomoću kontroliranog rječnika, temeljenog na klasifikaciji),
- veći dio zbirke (odnosno cijela zbirka) obuhvaćen alatom.³⁶

Navedene značajke prilagodile bi katalog većem broju korisnika i omogućile jednostavnije i potencijalno brže dobivanje kvalitetnijih rezultata. Također bi bilo moguće kretati se kroz katalog uz manje prepreka uzrokovanih nepraktičnim dizajnom sustava.

4. Značajke kataloga nove generacije

Analiza šest kataloga koju su provele Merčun i Žumer pokazala je da se značajke kataloga treće generacije polako počinju pojavljivati kod suvremenih kataloga poznatih pod nazivom

---

³⁵ Hildreth, C. R. Beyond Boolean : designing the next generation of online catalogs. // *Library Trends* 35, 4(1987), 665.

³⁶ Hildreth, C. R. Extending the online catalog : the point of diminishing returns. // *Emerging communities : integrating networked information into library services* / ed. by Ann P. Bishop. Urbana-Champaign, Ill.: University of Illinois at Urbana-Champaign, 1993. Str. 88-89.

katalozi nove generacije.³⁷ U ovom dijelu bit će izložene karakteristike kataloga nove generacije i opcije koje oni nude. U zasebnom dijelu istražiti će se i utjecaj Web-a 2.0 na knjižnični katalog pa će biti izložene i značajke mrežnih kataloga vezane uz taj fenomen. Na kraju će se izložiti i mogućnosti za daljnji razvoj mrežnih kataloga.

Knjižnice su tijekom godina unijele mnoge promjene vezane uz tehnologiju pa tako, na primjer, održavaju bogate mrežne stranice, rabe društvene medije poput blogova, digitaliziraju građu, nude elektroničku građu, no OPAC za to vrijeme nije doživio znatne promjene.³⁸ Onda su se pojavili katalozi nove generacije (*next-generation catalogs* ili *nextgen catalogs*), a s njima i mogućnost prilagodbe sučelja kako bi se pojednostavio pronalazak građe.³⁹ Knjižnice rade na unapređivanju različitih aspekata svojih usluga, a katalozi, odnosno njihova sučelja, tek su jedna od brojnih sastavnica knjižničnog posla.

Katalozi nove generacije ne služe toliko za pronalazanje određene jedinice građe, nego su više prikladni za otkrivanje nove građe.⁴⁰ Oni su prilagođeni načinu na koji pretražuju korisnici, a to podrazumijeva unošenje upita (ključnih riječi) u jedno polje, nakon čega slijedi sužavanje rezultata (npr. po predmetu, autoru, naslovu, formatu).⁴¹ Drugim riječima, uvažile su se korisničke navike pa su u katalozima ponuđene opcije koje su bolje usklađene s ponašanjem prilikom pretraživanja.

Značajnije razlike kataloga nove generacije u odnosu na tradicionalni katalog još su: sučelje (izgled, prikaz podataka, ikone itd.); povlačenje vanjskih podataka (s komercijalnih servisa) kako bi korisnicima u katalogu bili dostupni dodatni podaci koji im mogu pomoći odlučiti pri odabiru građe (recenzije, sadržaj, sažeci i dr.); pojmovi prilagođeni korisnicima; značajke društvenih medija (korisničke oznake – *tagovi*, recenzije korisnika, poveznice na sličnu građu, stvaranje popisa).⁴² Promatrajući ove značajke, moguće je uočiti da je kod kataloga nove generacije prisutan popriličan broj značajki usmjerenih i na to da korisnicima pomognu odrediti koja bi im građa mogla biti korisna. Prema Breedingu, neke od bitnijih karakteristika kataloga nove generacije su:

---

³⁷ Merčun, T.; M. Žumer. New generation of catalogues for the new generation of users : a comparison of six library catalogues. // Program 42, 3(2008), 258.

³⁸ Emanuel, J. Next generation catalogs : what do they do and why should we care? // Reference & User Services Quarterly 49, 2(2009), 117.

³⁹ Isto, str. 118.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Isto, str. 119.

⁴² Isto, str. 118-119.

- sučelje koje obuhvaća različite izvore i vrste sadržaja kako korisnici ne bi trebali posjećivati više dijelova mrežne stranice knjižnice;
- suvremeno sučelje koje nudi opcije koje su postale standard na ostatku interneta (npr. sortiranje rezultata prema relevantnosti, fasete, slike omota/naslovnica knjiga, ocjene i recenzije korisnika);
- omogućavanje korisnicima da pristupe sadržaju, a ne samo prikazivanje dostupnih jedinica građe, što elektronička građa polako pomaže i ostvariti;
- značajke tradicionalnog OPAC-a (npr. napredno pretraživanje, prikaz dostupnosti građe, rezerviranje građe, popis posuđene građe).⁴³

Ove su karakteristike usmjerene na praćenje trendova u pretraživanju informacija uz zadržavanje poznatih, pouzdanih značajki knjižničnih kataloga. Uostalom, Breeding također ističe da je nužno da knjižnice korisnicima, koji su naviknuti svakodnevno se koristiti internetom u razne svrhe, ponude sučelja koja ne zaostaju za uspješnim mrežnim destinacijama.⁴⁴ Osim toga, naglasak je i na sveobuhvatnom pristupu pretraživanju zbirki i izvora te zaokruženom iskustvu prilikom pretraživanja.

Jezgrovit pregled glavnih karakteristika kataloga nove generacije daju Yang i Hofmann koje navode sljedeće značajke: polje za jednostavno pretraživanje po ključnim riječima, napredne mogućnosti pregledavanja, ispravljanje pravopisnih grešaka, sortiranje prema relevantnosti, fasete, združeno pretraživanje (*federated search*), doprinos korisnika, obogaćeni sadržaj itd.⁴⁵ Ovaj sažeti prikaz bitnijih mogućnosti kataloga nove generacije dodatno potvrđuje da je bit kataloga nove generacije u spoju kvalitetnih opcija za pretraživanje i pregledavanje prilagođenih korisnicima i dodatnih mogućnosti koje olakšavaju i obogaćuju korištenje kataloga.

4.1 Utjecaj Web-a 2.0

Merčun i Žumer ističu da je i pojava Web-a 2.0 utjecala na očekivanja korisnika, a da se internet pretvorio u mjesto gdje korisnici ne samo da primaju već i stvaraju te dijele sadržaj.⁴⁶ Autorice daju savjete za poboljšanje kataloga te napominju da je funkcionalnost kataloga potrebno uskladiti s načinom na koji korisnici inače pretražuju informacije i savjetuju da

⁴³ Breeding, M. Nav. dj., str. 35.

⁴⁴ Breeding, M. Next-generation discovery : an overview of the European scene. // Catalogue 2.0 : the future of the library catalogue / ed. by Sally Chambers. London : Facet Publishing, 2013. Str. 37-38.

⁴⁵ Yang, S. Q.; M. A. Hofmann. The next generation library catalog : a comparative study of the OPACs of Koha, Evergreen, and Voyager. // Information Technology and Libraries 29, 3(2010), 141.

⁴⁶ Merčun, T.; M. Žumer. Nav. dj., str. 245.

katalog nudi polje za jednostavno pretraživanje po ključnim riječima, poboljšane opcije pregledavanja, sortiranje rezultata prema relevantnosti, fasete, pomoć pri ispravljanju upita itd.⁴⁷ Predlažu i uvođenje trendova Web-a 2.0 kao što su mogućnost personalizacije, što je moguće ostvariti opcijom otvaranje vlastitog korisničkog profila, i suradnja, koja se može primijeniti u obliku ocjena, recenzija, komentara, *tagova* itd.⁴⁸ Vidimo da se uz obavezno uspostavljanje opcija koje podržavaju učinkovito pretraživanje informacija, u kataloge mogu ugraditi i značajke koje će ga dodatno otvoriti korisnicima i dati im mogućnost da izraze svoje mišljenje ili čak daju svoj doprinos te izgrade svoj kutak.

Merčun i Žumer opisuju da katalogi postaju bolje prilagođeni korisnicima i da su privlačnijeg izgleda, a analiza kataloga koju su provele pokazala je da bi se alati Web-a 2.0 trebali uvoditi u kataloge tek nakon što općenita funkcionalnost kataloga postigne zadovoljavajuću razinu.⁴⁹ To je i logično jer nema smisla nadograđivati katalog potencijalno zanimljivim, ali ne neophodno potrebnim, mogućnostima ako on ne služi svojoj temeljnoj svrsi.

Osim toga, postavlja se i pitanje hoće li korisnici htjeti dati svoj doprinos katalogu ili će biti motivirani samo za korištenje funkcija koje su korisne njima samima (npr. održavanje popisa pročitanih knjiga).⁵⁰ Tako postoje i sumnje oko integriranja opcija vezanih uz Web 2.0 u knjižnični katalog. Christensen spominje pojam „katalog 2.0“ (*catalogue 2.0*) i objašnjava da iako on upućuje na vezu s Webom 2.0, značajke Web-a 2.0 korisnike baš i ne privlače.⁵¹ Oni zapravo žele učinkovitije i jednostavnije pretraživati katalog.⁵² Ovo potvrđuje stajalište da na prvom mjestu prilikom razvoja kataloga trebaju biti njegove temeljne funkcije. Ipak, Christensen ističe da su knjižnice društvena mjesta i da neki alati mogu pokazati korisnicima da mnoge značajke koje oni žele podrazumijevaju dijeljenje iskustava.⁵³ Uvođenje mogućnosti za suradnju dakle ne bi trebalo odbaciti.

4.2 Daljnji razvoj

Kao što su i katalogima nove generacije prethodile brojne inačice knjižničnih kataloga, tako je za očekivati da će se katalog i dalje (morati) razvijati. Breeding je 2008. godine upozoravao

---

⁴⁷ Isto, str. 247.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Isto, str. 258-259.

⁵⁰ Isto, str. 248.

⁵¹ Christensen, A. Next-generation catalogues : what do users think? // Catalogue 2.0 : the future of the library catalogue / ed. by Sally Chambers. London : Facet Publishing, 2013. Str. 11.

⁵² Isto.

⁵³ Isto, str. 12.

da bi knjižnice već trebale razmišljati o nasljednicima trenutne nove generacije kataloga.⁵⁴ Jedno od glavnih poboljšanja koje očekuje je dublje pretraživanje (tj. pretraživanje po punom tekstu) koje bi trebalo poslužiti kao nadopuna uobičajenom pretraživanju u knjižnicama temeljenom na metapodacima.⁵⁵ Naime, masovna digitalizacija omogućuje da bilo koji izraz unutar knjige posluži kao točka pristupa za razliku od deskriptivne katalogizacije, koja pak rezultira manjim brojem točaka pristupa, koje se ističu kvalitetom.⁵⁶ Breeding ističe da bi pretraživanje po punom tekstu i pretraživanje temeljeno na metapodacima trebalo kombinirati s obzirom da prvi pristup može dati previše, a drugi premalo rezultata.⁵⁷ Dakle, daljni razvoj mrežnih kataloga svakako bi trebao podrazumijevati rad na opcijama za pretraživanje (ali i pregledavanje) kako bi se iskoristio puni potencijal kataloga, ali i građe/izvora kojima korisnici putem njega pristupaju.

5. Vrednovanje kataloga

Vrednovanje (sučelja) kataloga bitna je stavka u procesu njihova razvoja i preduvjet za stvarno unapređivanje njihovih mogućnosti. Katalog mogu vrednovati i sami knjižničari, uzimajući u obzir trenutne „standarde“ (tj. razinu razvoja kataloga u ostalim knjižnicama, ali i drugih alata za pretraživanje), a u tu svrhu mogu se ispitati i stavovi korisnika. Temeljitom analizom sučelja kataloga mogu se uočiti nedostaci pojedinačnih značajki i moguća poboljšanja te dobiti ideje za dodatne mogućnosti. Ovaj će dio zato biti posvećen rezultatima analiza kataloga. Poseban naglasak bit će na stavovima korisnika, njihovim očekivanjima i načinu korištenja kataloga. Osim toga, ovaj će dio sadržavati i pregled mogućih kriterija za vrednovanje sučelja knjižničnih kataloga, koji će poslužiti kao temelj za kasniju usporedbu sučelja dvaju kataloga nove generacije, Crolista Vero i Zakija.

Upoznavanje s mogućim nedostacima kataloga izloženih u već provedenim analizama sučelja može nam pomoći da lakše uočimo slabije strane sučelja kataloga. Na primjer, Mi i Weng su proučavajući OPAC-e uočile određene nedostatke vezane uz prikaz rezultata:

1. zadani upit i polje za unos upita nisu dostupni na stranici s rezultatima;
2. opcije za sužavanje rezultata nakon pretraživanja nisu lako dostupne;
3. podatak o dostupnosti građe nije prikazan na stranici sa rezultatima;

---

⁵⁴ Breeding, M. Beyond the current generation of next-generation library interfaces : deeper search. // *Computers in Libraries* 28, 5(2008), 39-40.

⁵⁵ Isto, str. 40.

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ Isto, str. 42.

4. nedostaju dodatne informacije o jedinicama građe (npr. slika omota);
5. naslovi kao poveznice ne vode na cijeli bibliografski zapis (već na pregledavanje po naslovu);
6. pri povratku s određenog zapisa na stranicu s rezultatima korisnika se vraća na vrh popisa;
7. poveznice koje su pregledane ostaju iste boje;
8. ključne riječi po kojima je korisnik pretraživao nisu posebno istaknute na stranici s rezultatima;
9. pregledavanje po signaturama (usporedivo s pregledavanjem polica) nije posve razvijeno;
10. poveznice uz naslov, autora i predmet trebaju imati korisne nazive razumljive krajnjem korisniku (npr. „Više od ovog autora“).⁵⁸

Vidljivo je da bi već i uklanjanje manjih nedostataka moglo bitno poboljšati iskustvo korištenja kataloga. Navedeni nedostaci ukazuju na to da kod razrade najbitnijih funkcija kataloga, kao što su pretraživanje i pregledavanje (i prikaz rezultata koji ni nije moguće odvojiti od toga), vrijedi posvetiti pozornost detaljima jer to može znatno olakšati kretanje katalogom korisnicima.

5.1 Stavovi korisnika

Stavovi korisnika vrijedne su informacije prilikom rada na unapređivanju kataloga i donošenju odluka o uvođenju određenih opcija u njega. Osborne i Cox istražili su stavove knjižničara i studenata prema značajkama kataloga nove generacije i otkrili su da općenito vlada pozitivan stav prema katalozima nove generacije, posebice prema njihovim opcijama pretraživanja i pregledavanja.⁵⁹ Moguće je zaključiti da katalozi idu u dobrom smjeru po pitanju obavljanja svojih osnovnih uloga. U nastavku slijedi detaljniji pregled stavova korisnika prema određenim značajkama kataloga nove generacije.

Sudionici istraživanja koje su proveli Osborne i Cox smatraju da je pregledavanje pomoću faseta korisno te im ono omogućava da ograniče pretragu nakon postavljanja općenitijeg upita, no neki smatraju da bi trebalo smanjiti broj faseta kako neke ne bi ostale skrivene.⁶⁰

---

⁵⁸ Mi, J.; C. Weng. Nav. dj., str. 8-11.

⁵⁹ Osborne, H. M.; A. Cox. An investigation into the perceptions of academic librarians and students towards next-generation OPACs and their features. // Program 49, 1(2015), 39-40.

⁶⁰ Isto, str. 32-33.

Osim toga, trebalo bi paziti na odabir termina pri imenovanju faseta.⁶¹ Korisnim smatraju i polje za pretraživanje po ključnim riječima, iako neki korisnici preferiraju napredno pretraživanje, a preporuka knjižicama je da ponude više opcija za pretraživanje te navedu kakvi se upiti mogu unijeti u jednostavno polje za pretraživanje.⁶²

Vežano uz recenzije i ocjene te korisničke oznake mišljenja su podijeljena.⁶³ Na primjer, dio sudionika iskazao je sumnju da će dovoljan broj korisnika koristiti te značajke.⁶⁴ Ipak, i one imaju potencijala, no treba ih prilagoditi korisnicima i promovirati.⁶⁵ Kao korisna značajka navedena je e-polica (*e-shelf*), što zapravo uključuje, primjerice, mogućnost stvaranja popisa i pohranjivanja upita.⁶⁶ Nužno je napomenuti da većina sudionika istraživanja koristi više različitih alata za pretraživanje pa je za pretpostaviti da ni internet ni tradicionalni katalog ne mogu posve odgovoriti na sve njihove zahtjeve.⁶⁷ Dakako, to ne znači da ne treba svejedno težiti tome da katalog postane što potpuniji alat za pretraživanje.

Vrijedan uvid u katalog daje i praćenje aktivnosti korisnika. Na taj se način može dobiti uvid u utjecaj novih značajki na navike korisnika. Ballard i Blaine usporedili su kako način na koji korisnici koriste klasični katalog s načinom na koji koriste katalog nove generacije i otkrili su da pri upotrebi kataloga nove generacije korisnici provode više vremena u sustavu, da pogledaju veći broj stranica te da je veća vjerojatnost da će prilagoditi pretraživanje (u slučaju kataloga nove generacije pomoću fasete).⁶⁸ Posljednja stavka posebno je važna jer će korisnici biti zadovoljniji rezultatima ako ograniče pretragu.⁶⁹ Međutim, Ballard i Blaine napominju da i korisnici klasičnih kataloga koriste opcije usporedive s fasetama i to na način da pretrage ograničavaju odabirom načina pretraživanja, kao što je pretraživanje prema autoru ili predmetu.⁷⁰ U ovom su slučaju, dakle, katalogi nove generacije na određeni način potaknuli veću aktivnost kod korisnika, a moguće je da su zbog toga korisnici imali i uspješnije pretrage.

---

⁶¹ Isto, str. 38.

⁶² Isto, str. 37-38.

⁶³ Isto, str. 38.

⁶⁴ Isto, str. 34-35.

⁶⁵ Isto, str. 40.

⁶⁶ Isto, str. 35.

⁶⁷ Isto, str. 41.

⁶⁸ Ballard, T.; A. Blaine. User search-limiting behavior in online catalogs : comparing classic catalog use to search behavior in next-generation catalogs. // *New Library World* 112, 5/6(2011), 267.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Isto, str. 272.

Johnson i Craven objašnjavaju da praćenje reakcija korisnika na sustav omogućuje evaluaciju i upotrebljivosti i korisnosti (ili funkcionalnosti) sustava pa je moguće otkriti jesu li pojedine značajke korisne korisnicima i na koji način.⁷¹ Njihovo je istraživanje, između ostaloga, pokazalo da korisnici imaju sljedeće stavove o pojedinim aspektima kataloga:

- korisnici obično očekuju jedno polje za unos upita i poveznicu na napredno pretraživanje;
- mogućnost pregledavanja pojmova može im pomoći pri stvaranju upita;
- korisnici smatraju korisnima detalje vezane uz jedinice građe kao što su sažeci, sadržaj, recenzije, preporuke i slične opcije/informacije;
- sviđa im se mogućnost prenošenja zapisa u alate za upravljanje referencama.⁷²

Sve u svemu, prilikom vrednovanja kataloga i rada na njihovu poboljšanju korisno je poznavati stavove korisnika prema pojedinim opcijama i značajkama sučelja kako bi katalog nudio mogućnosti koje korisnicima doista pomažu. Bitno je i uskladiti katalog, koliko je to moguće, s očekivanjima korisnika kako bi se oni što brže i jednostavnije snašli u sustavu.

5.2 Kriteriji vrednovanja

Uz dosad izložene značajke kataloga nove generacije, dodatne kriterije vrednovanja moguće je pronaći u analizama i usporedbama kataloga. Merčun i Žumer su nakon proučavanja literature o unapređivanju kataloga i razvoju kataloga nove generacije stvorile popis značajki, koje su grupirale u šest kategorija pa su analizirale knjižnične kataloge i servis Amazon, a rezultate su opisale i prikazale tablično.⁷³ Ovo su značajke koje su rabile za usporedbu:

1. pretraživanje
  - a. polje za jednostavno pretraživanje po ključnim riječima na svakoj stranici
  - b. provjera pravopisa
  - c. automatsko ispravljanje pravopisnih pogrešaka
  - d. započinjanje pretraživanja pregledavanjem
  - e. pretraživanje po punom tekstu
2. stranica s rezultatima i navigacija
  - a. sortiranje po relevantnosti
  - b. navigacija pomoću faseta

---

⁷¹ Johnson, F. C.; J. Craven. Beyond usability : the study of functionality of the 2.0 online catalogue (OPAC). // New Review of Academic Librarianship 16, 2(2010), 228-229.

⁷² Isto, str. 246-247.

⁷³ Merčun, T.; M. Žumer. Nav. dj., str. 249.

- c. navigacijska traka (*breadcrumb navigation*)
3. obogaćeni sadržaj i popisi preporuka
    - a. slika omota
    - b. recenzije
    - c. sažeci/anotacije
    - d. isječci
    - e. sadržaj
    - f. popisi nove, najpopularnije, nedavno vraćene te preporučene građe
    - g. slična građa („More like this“)
    - h. audio i video sadržaji
  4. sudjelovanje korisnika
    - a. ocjene i recenzije
    - b. komentari
    - c. korisničke oznake
    - d. popisi
    - e. forum
  5. profil korisnika i personalizacija
    - a. automatska prijava
    - b. pohrana pretraživanja
    - c. nedavne aktivnosti
    - d. pregled i uređivanje stvorenog sadržaja
    - e. popis pohranjenih stavki
    - f. personalizirane mrežne stranice
    - g. personalizirane obavijesti putem elektroničke pošte
    - h. personalizirane preporuke
  6. ostali trendovi
    - a. RSS feedovi
    - b. blogovi
    - c. pohranjivi elektronički sadržaji (*e-media*)
    - d. slanje poruka (*instant messaging*) između korisnika i zaposlenika.⁷⁴

---

⁷⁴ Isto, str. 257-258.

Popis je sveobuhvatan i sadrži najbitnija obilježja kataloga nove generacije vezana uz pretraživanje i pregledavanje građe, a poseban naglasak je na analizi dodatnih mogućnosti, uglavnom onih vezanih uz karakteristike Web-a 2.0.

6. Usporedba sučelja kataloga Crolist Vero i Zaki

U sklopu rada provedena je usporedba sučelja dva kataloga nove generacije, Crolista Vero i Zakija (kroz Katalog Knjižnica grada Zagreba). Cilj usporedbe bio je prikazati trenutno stanje razvoja kataloga nove generacije u Hrvatskoj i istražiti koje su značajke tih kataloga. Uz deskriptivnu analizu sučelja usporedba pojedinih značajki prikazana je i tablično. Usporedba je provedena u skladu s idejama o katalozima nove generacije izloženim u ovom radu, a u najvećoj mjeri ona prati popis značajki iz analize koju su provele Merčun i Žumer⁷⁵ te obilježja koja navodi Breeding.⁷⁶

Kataloge se uspoređivalo po sljedećim kategorijama značajki:

- dostupne opcija pretraživanja i pregledavanja;
- pomoć pri postavljanju upita (ispravljanje pravopisnih pogrešaka i dr.);
- prikaz rezultata (sortiranje rezultata, fasete);
- obogaćeni sadržaj (slika omota, sadržaj, sažetak itd.) i značajke vezane uz zapise;
- mogućnosti personalizacije;
- mogućnosti suradnje;
- usluge za korisnike (popisi preporuka, rezervacija građe i sl.);
- ostalo.

S obzirom da se radi o usporedbi dva kataloga, težilo se sveobuhvatnom pristupu, odnosno naglasak je bio na tome da se zabilježi što više opcija i karakteristika oba sučelja u skladu s navedenim širim kategorijama kako bi se kataloge detaljno prikazalo. To je omogućilo da se i značajke dva sučelja direktno usporede, odnosno da se pronađu usporediva obilježja i otkriju ona koje se ne podudaraju. Pregled literature s početku rada pritom omogućava da se sučeljima pristupi kritički i utvrdi jesu li gdje potrebne promjene.

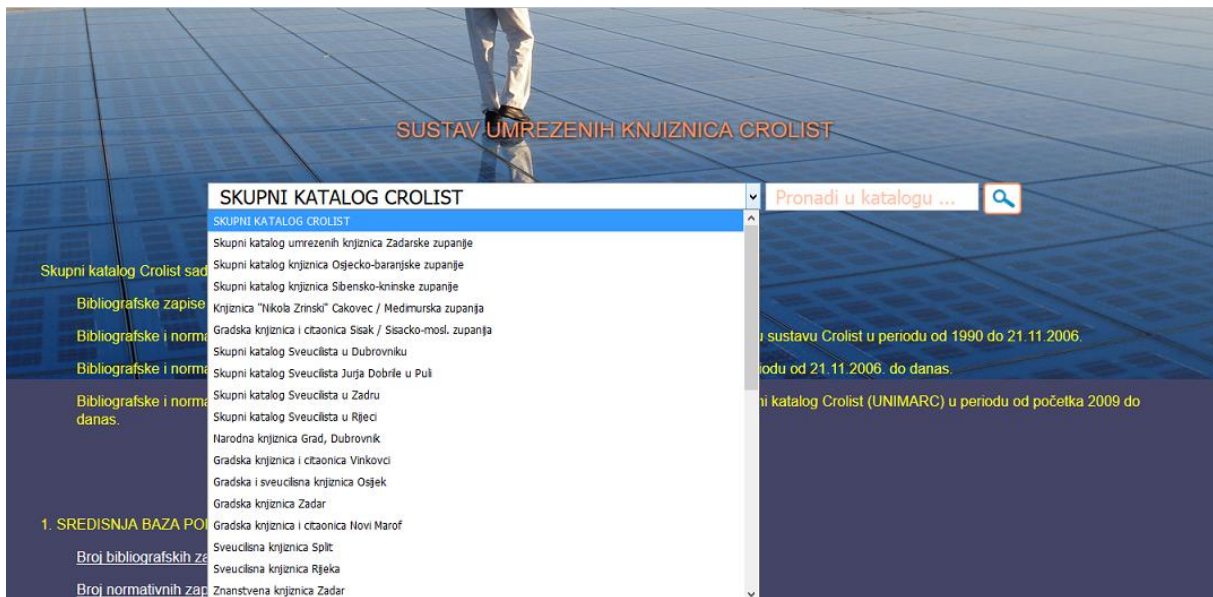
⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Breeding, M. The birth of a new generation of library interfaces. // *Computers in Libraries* 27, 9(2007), 35.

7. Rezultati

CroList je sustav umreženih knjižnica, a putem njegova sučelja moguće je pristupiti Skupnom katalogu CroList i drugim skupnim, ali i određenim pojedinačnim katalogima.⁷⁷ Vero je „WEB OPAC pretraživač i servisna platforma (Search Engine / Discovery Tool) nove (treće) generacije“.⁷⁸

Na Slici 1 prikazana je početna stranica Sustava umreženih knjižnica CroList, s koje je odmah moguće započeti pretraživanje nekog od kataloga. Uz polje za unos upita nalazi se i padajući izbornik putem kojega se odabire katalog koji se želi pretražiti. Zadana opcija je Skupni katalog CroList, a na njemu će se uglavnom i temeljiti ova usporedba, osim kada je potrebno ilustrirati značajke pomoću nekog drugog kataloga u tom sustavu. Potrebno je napomenuti da novi način pretraživanja nije još dostupan kod svih kataloga u sustavu. Na početnoj stranici još je navedeno što sadrži Skupni katalog, a tamo se nalaze i poveznice koje vode na različite popise statističkih podataka.

Slika 1. Početna stranica Sustava umreženih knjižnica CroList (<http://opak.crolib.hr/>)

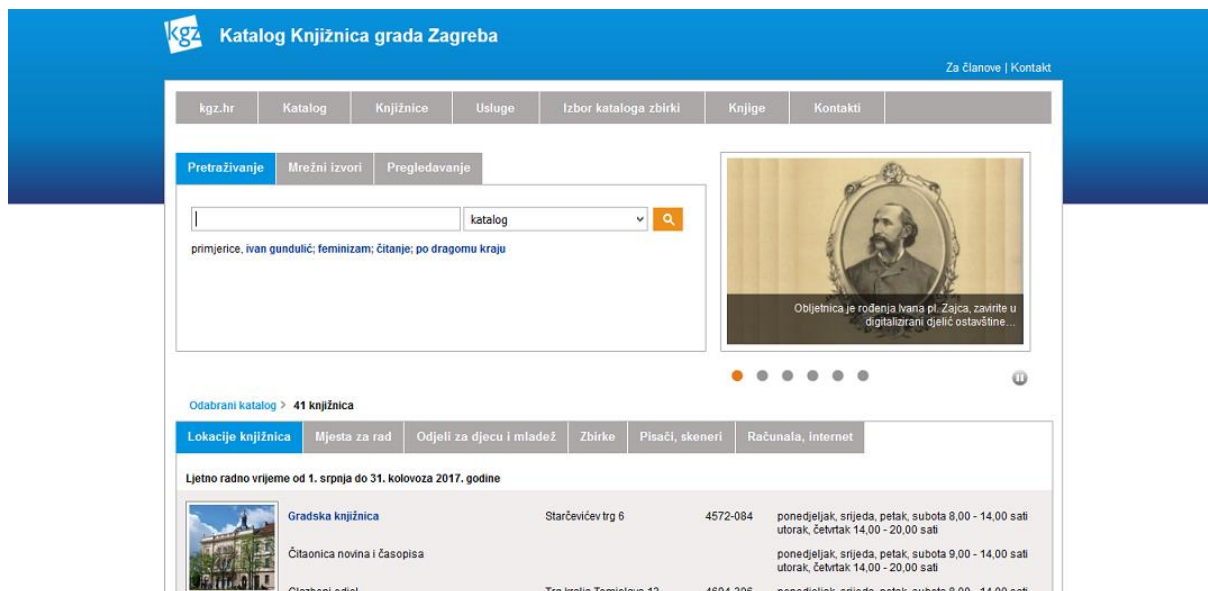
Zaki je mrežni katalog Knjižnica grada Zagreba koje su svojim korisnicima u proljeće 2013. godine ponudile novo sučelje Kataloga, a uz njega i nove usluge.⁷⁹ Kao što navodi Gjurković-Govorčin, „Katalog je mjesto pronalaženja odgovora na pitanje gdje se nalaze knjige, filmovi, glazbena građa, časopisi i ostali dokumenti za rad u studijskim čitaonicama i za posudbu

⁷⁷ Sustav umreženih knjižnica CroList. [citirano: 2017-08-18]. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/>

⁷⁸ UNIBIS. FRBR : knjižnični katalogi nove generacije. [citirano: 2017-08-18]. Dostupno na: <http://www.unibis.hr/FRBROPAC.html>

⁷⁹ Gjurković-Govorčin, R. Zaki : mrežni katalog Knjižnica grada Zagreba. // HKD Novosti 62(2014). [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/863>

jedinica na području Grada na 42 lokacije te pristup cjelovitom sadržaju online.⁸⁰ Prilikom rada na novom mrežnom katalogu pazilo se da on ispunjava temeljne zadaće kataloga i da ima obilježja kataloga nove generacije, a kao glavne su se istaknule sljedeće značajke: „[da] funkcionalno pretraživanje odgovara osnovnim korisničkim zadaćama, jednostavno sučelje s jasnim prepoznavanjem Knjižnica, stalno osuvremenjivanje sadržaja.“⁸¹

Slika 2. Početna stranica Kataloga Knjižnica grada Zagreba (<http://katalog.kgz.hr/>)

Na Slici 2 prikazana je početna stranica Kataloga Knjižnica grada Zagreba.⁸² Na njoj se uz polje za unos upita i više opcija za pretraživanje (i pregledavanje) nalazi niz poveznica i informacija vezanih uz Knjižnice, što je i razumljivo s obzirom da se radi o sučelju kataloga konkretne mreže knjižnica. Tamo se nalazi i poveznica na mrežne stranice Knjižnica grada Zagreba. Uz polje za unos upita izmjenjuju se slike s poveznicama na aktualne novosti i zanimljivosti.

Osim toga, s Kataloga je pomoću poveznice moguće pristupiti i Skupnom katalogu Sustava ZAKI,⁸³ a dostupan je i Katalog za djecu i mladež KGZ-a.⁸⁴ Sam Katalog Knjižnica grada Zagreba nudi mogućnost odabira kataloga pojedinačnih knjižnica (i bibliobusa) iz mreže KGZ-a pa korisnici mogu pretraživati skupni katalog, svaki katalog pojedinačno ili nekoliko kataloga istodobno.

⁸⁰ Gjurković-Govorčin, R. Novi naraštaj knjižničnih kataloga : Katalog Knjižnica grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 142.

⁸¹ Isto, str. 140.

⁸² Katalog Knjižnica grada Zagreba. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr>

⁸³ Skupni katalog sustava Zaki. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.zaki.com.hr/>

⁸⁴ KGZ : Katalog za djecu i mladež. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.dj.zaki.com.hr/>

Na početnoj stranici su odmah dostupne i informacije o lokaciji knjižnica, njihovom radnom vremenu i kontaktu te informacije o smještaju određenih odjela, zbirki i opreme (npr. računala ili pisača). Dostupna je i poveznica na upute za upotrebu Kataloga⁸⁵ u kojima su objašnjene dostupne opcije i mogućnosti kataloga te je navedeno što on sadrži. Slijedi detaljniji opis dostupnih opcija i ostalih mogućnosti oba Skupnog kataloga Crolist i Kataloga Knjižnica grada Zagreba.

7.1 Opcije pretraživanja i pregledavanja

Skupni katalog Crolist na početnoj stranici ima jedno polje za unos upita. Polje je dostupno i na ostalim stranicama Kataloga (npr. na stranici s rezultatima ili stranici određenog zapisa). Nakon unošenja upita moguće je ograničiti upit na predmet, autora ili naslov, prikazati samo određenu vrstu građe, probirati rezultate, ograničiti pretragu prema dostupnosti (pri čemu se misli na odabir knjižnice na čiju građu korisnik želi ograničiti pretraživanje) ili pokušati novo pretraživanje koje je zapravo pregledavanje po autoru ili predmetu (pritom je dostupan određeni broj opcija vezanih uz početno pretraživanje).

Ako korisnik ne unese upit na početnoj stranici prikaže mu se stranica Kataloga koja sadrži samo polje za unos upita uz objašnjenje što je moguće unijeti (autora, naslov, predmet, riječi, ISBN, ISSN, nakladnika). Moguće je odabrati i opciju Klasično pretraživanje s vrha stranice, a ona je dostupna i na stranici s rezultatima. Navedena opcija neće biti detaljnije predstavljena u radu s obzirom da se radi o usporedbi kataloga nove generacije, a opcija je vezana uz staro sučelje.

Putem početne stranice Crolista moguće je pristupiti i katalogu Knjižnice Pravnog fakulteta u Zagrebu, koji ima nešto drugačije sučelje (Slika 3). Korisnici mogu pretražiti katalog, a ako se prijave u sustav mogu ostvariti pristup člancima (i drugoj građi iz baza podataka koje je Knjižnica pretplaćena). Kao što objašnjavaju Jelenković i Rajter, razvijena je „servisna platforma ANDY tako da je prilagođena inačica OPAC-a treće generacije Vero za potrebe Skupnih kataloga sveučilišta i knjižnica njihovih sastavnica.“⁸⁶ Drugim riječima, za potrebe visokoškolskih knjižnica te sveučilišta OPAC je dodatno prilagođen.

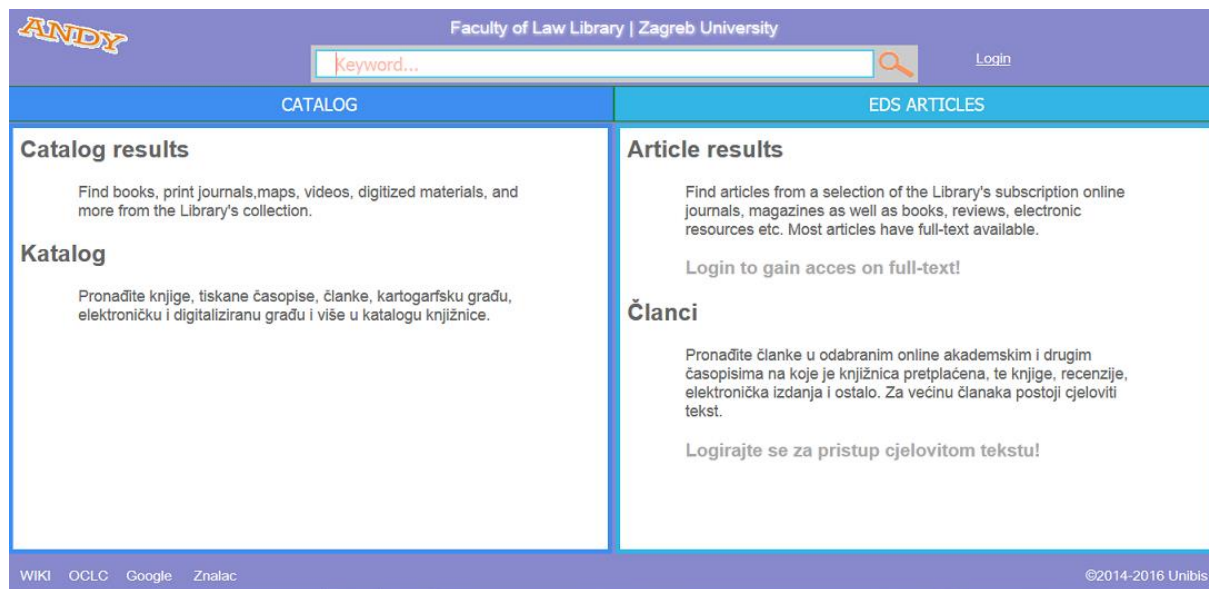
ANDY se odlikuje vlastitom tražilicom koja „s Crolistom dijeli jedinstvenu bazu podataka, tako da su svi podaci iz modula posudbe i nabave knjižnične građe dostupni u realnom

---

⁸⁵ Katalog Knjižnica grada Zagreba : upute. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pagesMisc/upute.aspx>

⁸⁶ Jelenković, L.; Ž. Rajter. Crolist : skupni katalogi knjižnica Sveučilišta. // HKD Novosti 72(2017). [citirano: 2017-08-18]. Dostupno na: <http://hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1302>

vremenu.⁸⁷ Usto, omogućeno je „povezivanje putem API-a s digitalnim repozitorijima kao i agregatorima Elektroničkih knjiga (E-book) na način da se koristi korisnička baza knjižnice (logiranje aktivnog člana knjižnice).“⁸⁸ Potrebno je istaknuti da ANDY „u knjižnični katalog integrira Discovery servis.“⁸⁹ Na kraju još vrijedi spomenuti da se odabirom naziva „Catalog“ otvara sučelje kakvo ima Skupni katalog Crolist.

Slika 3. Sučelje kataloga Knjižnice Pravnog fakulteta u Zagrebu u sklopu sustava Crolist (<http://161.53.157.4/cgi-bin/mentoe.cgi>)

Katalog Knjižnica grada Zagreba na početnoj stranici nudi više opcija za pretraživanje. Zadana opcija je jednostavno pretraživanje, pri čemu je u izborniku odabrana opcija „katalog“. Upute dostupne sa stranica Kataloga objašnjavaju da zadani izraz može biti iz bilo kojeg polja opisa bibliografske jedinice.⁹⁰ Dostupno je još pretraživanje po autoru, naslovu, predmetnoj odrednici te klasifikacijskoj oznaci – sadržaju.

Odvojeno se mogu pretražiti mrežni izvori. Katalog mrežnih izvora⁹¹ trenutno je u beta fazi, a sadrži fond Hrčka, Portala znanstvenih časopisa Republike Hrvatske.⁹² Osim zadane opcije (TRAŽI), mrežne izvore moguće je pretraživati po autoru, naslovu te slobodno oblikovanoj predmetnici. Polje za unos upita prisutno je i na ostalim stranicama Kataloga.

⁸⁷ Isto.

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Isto.

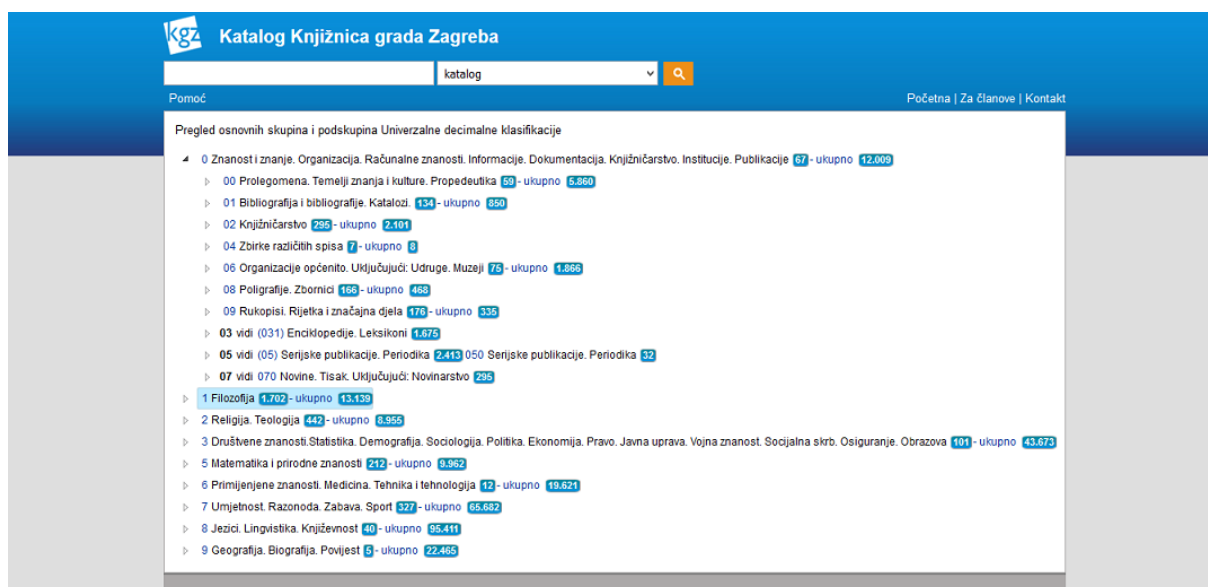
⁹⁰ Katalog Knjižnica grada Zagreba : upute. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pagesMisc/upute.aspx>

⁹¹ Katalog mrežnih izvora (beta). [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://izvori.kgz.hr/>

⁹² Katalog mrežnih izvora (beta) : o katalogu. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://izvori.kgz.hr/pagesMisc/Katalog.aspx>

S početne stranice, korisnici odmah mogu započeti i pregledavanje građe, i to prema predmetnoj odrednici ili klasifikacijskoj oznaci. Ako pregledavaju prema predmetnoj odrednici, moraju unijeti početni upit u polje kako bi im se otvorio popis predmetnih odrednica i tezaurus, odakle mogu odabrati željeni pojam / predmetnu odrednicu. Odabirom ikone povećala uz neke od njih moguće je pristupiti popisu predmetnih odrednica i tezaurusu za taj pojam. Za pregledavanje po klasifikacijskoj oznaci dovoljno je odabrati tu opciju, a zatim i željenu oznaku s popisa. Nakon što započnu pretraživanje ili pregledavanje građe, korisnici mogu dalje probirati rezultate pomoću faseta.

Slika 4 prikazuje pregled osnovnih skupina i podskupina Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK) u sučelju Kataloga KGZ-a. Popis se otvara odabirom opcije pregledavanja prema klasifikacijskoj oznaci. Odabirom strelice ispred skupine (ili podskupine) otvara se (i zatvara) daljna podjela. Odabirom klasifikacijske oznake prikazuje se građa kojoj je dodijeljena ta oznaka. Broj uz opis oznake označava broj zapisa kojima je oznaka dodijeljena. Broj uz poveznicu „ukupno“ označava ukupan broj zapisa koji pripadaju toj stručnoj skupini ili nekoj od njezinih podskupina. Korisnicima je omogućeno da građu pomoću klasifikacijskih oznaka pregledaju prema općenitijem, ali i specifičnijem kriteriju.

Slika 4. Odabir klasifikacijske oznake za pregledavanje u Katalogu KGZ-a (<http://katalog.kgz.hr/pages/klasifikacijskeOznake.aspx>)

Tablica 1 prikazuje usporedbu opcija pretraživanja i pregledavanja kod Crolista Vero (Skupni katalog Crolist) i Zakija (Katalog KGZ-a). Slične opcije (kada postoje) navedene su u istom redu. Opcije označene zvjezdicom (*) dostupne su tek nakon postavljanja početnog upita, tj.

na stranici s rezultatima. Potrebno je još napomenuti da je kod nekih drugih kataloga sustava Crolist moguće pretraživati baze podataka, no u tom se slučaju radi o ANDY-ju.

Tablica 1. Usporedba opcija pretraživanja i pregledavanja

Crolist Vero	Zaki
jednostavno pretraživanje kao početna opcija	jednostavno pretraživanje kao početna opcija
Pronađeno u Autor*	pretraživanje po autoru
Pronađeno u Naslov*	pretraživanje po naslovu
Pronađeno u Predmet*	pretraživanje po predmetnoj odrednici
/	pretraživanje po klasifikacijskoj oznaci – sadržaju
Pokušaj novo pretraživanje po predmetu*	pregledavanje prema predmetnoj odrednici
/	pregledavanje prema klasifikacijskoj oznaci
Pokušaj novo pretraživanje po Autoru/koautoru*	/

Što se tiče opcija dostupnih u Crolistu Vero i Zakiju, vidljivo je da sadrže mnogo srodnih opcija. Međutim, kod Crolista Vero ističe se jedno polje za unos upita na početku, nakon čega je dodatnim mogućnostima moguće pristupiti sa stranice s rezultatima. S druge strane, Zaki već na početku nudi više opcija. Zbog toga su opcije u Crolistu povezane s početnim upitom. Na primjer, opcija „Pokušaj novo pretraživanje...“ (koje je nalik pregledavanju) nuditi će odabire koji su povezani s rezultatim prvog pretraživanja.

Nasuprot tome, Zakijevom opcijom pregledavanja može se započeti potraga za zapisima/građom. Ipak, Zaki nudi i mogućnost da se započne pregledavanje povezano s početnim pretraživanjem (ili pregledavanjem). Iako ta mogućnost nije navedena kao zasebna opcija, sa stranice s rezultatima (ili sa određenog zapisa) moguće je započeti pregledavanje odabirom željenog bibliografskog podatka (npr. autora, nakladnika) iz zapisa. Još je jedna razlika što Zaki više upotrebljava knjižničarsku terminologiju pa je tako dostupno pretraživanje/pregledavanja po predmetnoj odrednici i po klasifikacijskoj oznaci, dok se Crolist Vero usmjerio na pretraživanje (i pregledavanje) po predmetu.

7.2 Pomoć pri postavljanju upita

Crolist Vero u određenoj mjeri automatski ispravlja pravopisne pogreške u upitu. Na primjer, kad korisnik unese „knjževnost“, prikažu se rezultati za „KNJIZEVNOST“, a kad unese

„katalogiziranje“ za „KATALOGIZIRANJE“. U nekim slučajevima pogreška se ne ispravi automatski pa nema rezultata pretraživanja. U tim slučajevima korisnicima je ponuđen popis alternativnih upita (koji slično započinju), a može se i promijeniti upit.

Ako korisnik ne unese upit na početnoj stranici sustava CroList, ali pokrene pretraživanje, preusmjeren je na stranicu kataloga (u ovom slučaju Skupnog kataloga CroList) gdje je uz polje za unošenje upita navedeno i što sve može biti upit (npr. autor, naslov). Osim toga, kao što je već spomenuto ranije, nakon što korisnik odradi pretraživanje i dođe na stranicu s rezultatima može započeti novo pretraživanje po autoru ili predmetu (odnosno pregledavanje) vezano uz prvi upit.

U Katalogu KGZ-a upiti s pogreškom se ne ispravljaju, već se korisnika obavještava da nema rezultata za njegov upit i daju se približni rezultati. Doduše, malo je vjerojatno da će korisnici i postaviti upit s pravopisnom pogreškom s obzirom da nakon što unese nekoliko znakova u polje za upit automatski mu se počnu nuditi gotovi upiti. Uz njih je pritom i napisano o kakvom se upitu radi, npr. autoru, predmetu, naslovu. Na početnoj je stranici uz polje za unos upita navedeno i nekoliko primjera upita, a korisnik ih može i odabrati ako su mu zanimljivi.

Na stranici s rezultatima može se pristupiti i predmetnim preglednim zapisima vezanima uz postavljeni upit. Odabirom predmetnice korisnici mogu na jednostavan način precizirati upit ako žele obaviti predmetno pretraživanje. Kao pomoć pri pretraživanju mogu poslužiti i elementi bibliografskih zapisa, koji služe kao poveznice za pregledavanje prema odabranom kriteriju.

7.3 Prikaz rezultata

CroList Vero nudi mogućnost sortiranja rezultata prema relevantnosti (zadana opcija), naslovu i datumu (od novijeg datuma i obrnuto). Rezultate je moguće probirati pomoću faseta (vidi Tablicu 2). Vrstu građe korisnici odabiru pomoću opcije „Prikaži samo“. Mogućnosti su poredane hijerarhijski. Na primjer, monografija može biti krovni pojam za tiskani tekst, video, elektroničku građu itd. Od tiskanog teksta moguće je odabrati, primjerice, samo rječnike, enciklopedije ili udžbenike. Kada unutar fasete postoji velik broj odabira, moguće je kretati se kroz njih odabirom strelice.

ero SKUPNI KATALOG CROLIST

Književnost

Rezultati 1-20 od 7080 (0.49 sek) za: "književnost" >

Poredaj po: relevantnosti naslovu datumu

Pronađeno u
 Autor (36)
 Predmet (4526)
 Naslov (2856)

Prikaži samo

- monografija (5270)
- tekst, tiskani (5247)
  - bibliografije (93)
  - katalozi (15)
  - kazala (2)
  - rječnici (27)
  - enciklopedije (42)
  - udžbenici (12)
  - dizertacije ili teze (170)
  - izvještaji/pregledi (35)
  - priručnici (1)
  - ostalo (2)
  - ostalo (221)
- video(DVD,VHS,film) (3)
- zvučna snimka (3)

Dostupnost

- Split, sveučilišna knjiž. (2698)
- Zadar, znanstvena knjižn. (2107)
- Zadar, sveučilišni katal. (1873)
- Sisak, gradska knjižnica (1393)
- Rijeka, sveučilišni katal (1318)
- Dubrovnik, znanstvena knj (1269)
- Osijek, županijski katal. (1231)
- Vukovar, gradska knjižn. (1118)
- Pula, sveučilišni katalog (1044)
- Čakovec, gradska knjižn. (872)
- Karlovac, županijski kat. (809)
- Vinkovci, gradska knjižn. (807)
- Šibenik, županijski katal (774)
- Zagreb, FFDI knjižnica (726)
- Zadar, županijski katalog (710)
- Rijeka, filozofski fakul. (709)
- Osijek, filozofski fakul. (664)
- Požega, gradski katalog (633)
- Slavonski Brod, grad. knj (613)
- Knin, gradska knjižnica (578)
- Novi Marof, gradska knj. (576)

01. **Književnost : vrlo kratak uvod u njezinu teoriju, povijest i kritiku / Milivoj Solar**
Solar, Milivoj
 Zagreb : Politička kultura, 2014
 ★★☆☆

02. **Književnost : književni nazivi, periodizacija, književni rodovi i vrste za sve srednje škole i gimnazije / Ilija Protuder**
Protuder, Ilija
 Split : Naklada Protuder, [2006]
 ☆☆☆☆

03. **Književnost / [uredili Françoise Vibert-Guigue ... [et al.] ; prevela Beata Vrgoč Turkalj]**
 Zagreb : ABC naklada, 2004
 Slični radovi (13)
 ☆☆☆☆

04. **Književnost : učenik literarne zgodovine in teorije / Janko Kos**
Kos, Janko

Slika 5. Prikaz rezultata u Skupnom katalogu Crolist

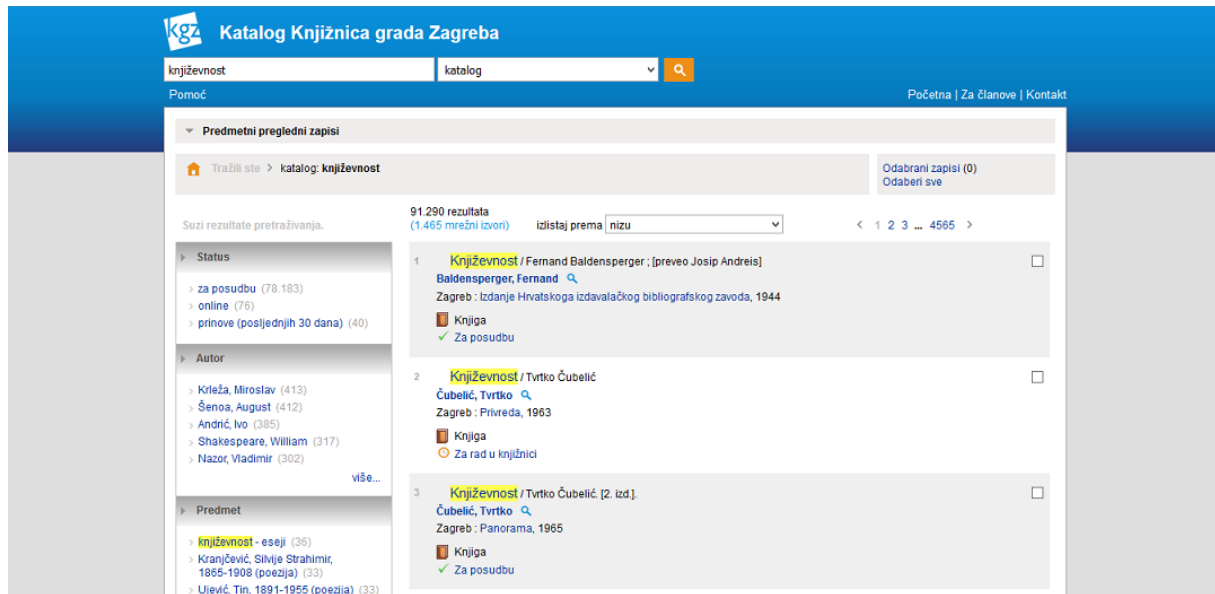
(<http://161.53.3.18/cgi-bin/wero.cgi?q=knji%C5%BEevnost&x=0&y=0>)

Na Slici 5 prikazano je sučelje nakon pretraživanja Skupnog kataloga Crolist. Pokraj svakog odabira u zagradi je naveden broj pripadajućih rezultata. Ispod polja za unos upita stoji broj rezultata i upit. Rezultate je moguće ograničiti više puta, a korisnici se mogu vratiti i unatrag pomoću navigacijske trake ako nisu zadovoljni određenim odabirom kriterija. Potrebno je još napomenuti da Crolist Vero omogućava da se mrežno dostupnoj građi (određena elektronička građa) može pristupiti direktno iz kataloga odabirom poveznice, koja je vidljiva već na stranici s rezultatima.

Zaki na stranici s rezultatima nudi nekoliko opcija za sortiranje rezultata i više opcija za sužavanje rezultata prema različitim kriterijima (fasete). Rezultate se može izlistati abecednim redom prema autoru ili naslovu, prema godini (od novije), prema posudbi (posljednjih 30 dana) te prema prinovi. Kada se rezultati izlistaju prema posudbi, uz svaku jedinicu stoji broj posudbi, a kada se poredaju prema prinovi, uz svaku je jedinicu navedeno kada je nabavljena. Zadana opcija je „izlistaj prema nizu“. Moguće je odabrati određene zapise kako bi ih se odvojeno prikazalo i izlistalo. Korisnici se mogu kretati rezultatima i nakon odabira određenog zapisa jer sa njegove stranice mogu prijeći na sljedeći ili prethodni rezultat. Naravno, moguće je i povratak na stranicu s rezultatima, što je slučaj i kod sučelja Crolista Vero.

Zanimljivo je i da je ispod broja rezultata naveden i broj mrežnih izvora, koji je zapravo poveznica na rezultate pretraživanja u Katalogu mrežnih izvora. U samom Katalogu KGZ-a

pojavljuje se i mrežna građa čiji je cjelovit sadržaj dostupan online. Poveznica na tu građu dostupna je već na stranici s rezultatima.

Slika 6. Prikaz rezultata u Katalogu Knjižnica grada Zagreba (<https://goo.gl/Zzyqth>)

Slika 6 prikazuje izgled sučelja Kataloga Knjižnica grada Zagreba nakon pretraživanja prema upitu „književnost“. Uz svaku opciju za sužavanje naveden je broj rezultata. Kada je pak unutar same fasete velik broj mogućnosti, odabirom gumba „više...“ otvara se prozorčić unutar kojega se one mogu pregledati (kao i kod Crolista, opet je moguće da ima više stranica tih opcija). Unutar prozorčića opcije se mogu poredati po abecedi/godini ili broju naslova. Ako veći broj faseta sadrži više opcija, unutar istog prozorčića moguće je promijeniti fasetu čije se opcije pregledavaju.

Ponuđene fasete vidljive su u Tablici 2. Sužavanjem prema faseti Fond može se odabrati građa za odrasle ili za djecu i mladež. Faseta Status nudi odabir građe za posudbu (tj. dostupne građe), primova i građe dostupne online. Neke od opcija za sužavanje rezultata prema vrsti građe su knjiga, članak, auditivna građa, vizualna građa, grafička građa, notna građa, ali i igračka te tematski broj. Ikone uz naziv opcije olakšavaju odabir jer ilustriraju pojmove i pomažu razriješiti nedoumice oko njihova značenja.

Odabirom strelice ispred naziva fasete moguće je sakriti ili prikazati opcije dostupne unutar nje. Nisu odmah vidljive opcije svih faseta. Opcije posljednjih nekoliko faseta su sakrivene dok korisnik ne odluči pogledati ih. Rezultate pretraživanja moguće je suziti više puta, a prilikom vraćanja korisnici ne moraju slijediti linearan put, već mogu odbaciti kriterije

sužavanja neovisno o tome kojim su ih redoslijedom odabrali. Početni upit naveden je pri vrhu stranice, a pojedinačni kriteriji sužavanja nalaze se ispod njega.

Tablica 2. Fasete po katalozima

CroList Vero	Zaki
Autor/koautor	Autor
Predmet	Predmet
/	Sadržaj
Jezik	Jezik
Godina nastanka	Godina
Dostupnost	Lokacija
/	Zbirka
/	Fond
Prikaži samo (vrsta građe)	Građa
/	Status
/	Nakladnik
/	Nakladnički niz
/	Mjesto izdavanja

U Tablici 2 je usporedba faseta dostupnih u CroListu Vero i Zakiju. U pojedinim slučajevima naziv opcija za sužavanje rezultata je različit. Osim toga, Zaki nudi više fasete. Na primjer, osim fasete Predmet dostupna je i faseta Sadržaj. Faseta Sadržaj odnosi se na opis klasifikacijske oznake, objašnjeno je u Uputama.⁹³ Nadalje, uz mogućnost sužavanja rezultata prema knjižnici (fasete Lokacija, a kod CroListe Vero Dostupnost), u Zakiju je dostupna i fasete Zbirka. Isto tako, fasete u Zakiju više pokrivaju bibliografski opis pa je tako rezultate moguće sužiti i po nakladniku, mjestu izdavanja i nakladničkom nizu.

7.4 Obogaćeni sadržaj i značajke vezane uz zapise

Katalog CroList Vero donekle karakterizira i obogaćeni sadržaj. Uz određene zapise nalazi se i slika omota/naslovnice. Ako je nema, tamo se nalazi sličica koja ilustrira vrstu građe. Kada se preko sličice prijede s mišem prikaže se naziv vrste građe (npr. knjiga, DVD, članak). Sadržaj jedinica građe nije dostupan, iako on može biti djelomično naveden u napomeni. U katalozima pojedinih (narodnih) knjižnica koje koriste CroList Vero uočeni su sažetci.

⁹³ Katalog Knjižnica grada Zagreba : upute. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pagesMisc/upute.aspx>

The screenshot shows the 'SKUPNI KATALOG CROLIST' interface. At the top, there are navigation buttons for 'Klasično pretraživanje', 'O novom pretraživanju', and 'English'. A search bar contains the text 'CECELIA AHERN'. Below the search bar, the results show 'Rezultati 1-1 od 1 za: "CECELIA AHERN" > Detaljni pregled >'. The main result card includes a book cover image on the left and detailed metadata on the right. The metadata includes: Permalink, Kataloški id: 300710041, Bib. raz.; vrsta: m2 : monografija ; tekst, tiskani, Naslov: P.S. volim te / Cecelia Ahern ; [prevela Zrinka Pavlič], Autor: Ahern, Cecelia, Identifikatori: ISBN 953-12-0301-6, Impresum: Zagreb : Profil international, 2006, Materijalni opis: 100 str. ; 18 cm, Nakladnička cj.: Biblioteka Profil bestseller, Napomene: Prijevod djela: P.S. I love you., UDK: 821.111(417)-31=163.42, Signatura: CIP 7/06, and a star rating of 6 out of 10. On the right side, there is a 'Lokacija primjerka' section listing various libraries like 'Čakovec, gradska knjižn.', 'Dmiš, gradska knjižnica', etc., and a 'Pokušaj novo pretraživanje' section with a button 'po Autoru / koautoru' and the name 'Ahern, Cecelia'.

Slika 7. Primjer obogaćenog zapisa u Skupnom katalogu Crolist

(<http://opak.crolib.hr/cgi-bin/wero.cgi?p=100001&q=CECELIA+AHERN&c=30071004183>)

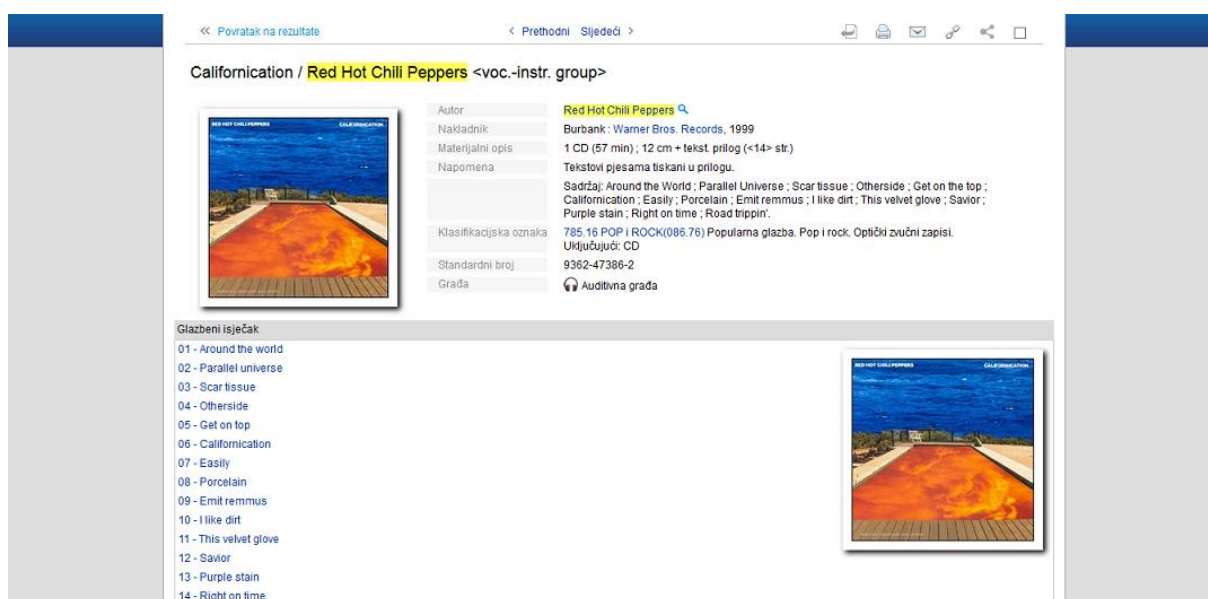
Za pojedine zapise moguće je i pregledati slične radove. Opcija je dostupna već na stranici s rezultatima, ali može joj se pristupiti i sa stranice individualnog zapisa. Uz nju, tamo je dostupna i opcija prikazivanja nakladničke cjeline, sa čijeg je zapisa pak moguće pristupiti popisu pripadajućih jedinica. Osim toga, sa pojedinačnog zapisa moguće je započeti novo (povezano) pretraživanje, primjerice po autoru/koautoru ili po predmetu. Na Slici 7 prikazan je obogaćeni zapis (sa slikom). Vidljivo je da su ponuđene opcije prikazivanja sličnih radova i nakladničke cjeline te opcija pokretanja novog pretraživanja po autoru/koautoru pregledanog zapisa. Za serijske publikacije dostupna je opcija „analitika (članak)“ za matičnu publikaciju, a za članke prikazivanje matične publikacije. Za građu koja se pojavljuje na više medija postoji opcija prikazivanja zapisa za drugi medij.

U Skupnom katalogu Crolist u pojedinačnim zapisima navedena je lokacija primjer(a)ka. Odabirom knjižnice s popisa u novom prozoru se otvara sučelje kataloga te knjižnice s prikazom zapisa za traženu jedinicu građe. Unutar zapisa u katalogizima tih knjižnica naveden je status po primjercima, a u slučaju da su zaduženi i datum razduženja. Navedeni su još broj primjerka, inventarni broj, lokacija i signatura. Broj raspoloživih primjeraka (i ukupan broj primjeraka) vidljiv je i na stranici s rezultatima kod tih knjižnica.

Slika 8. Primjer obogaćenog zapisa u Katalogu KGZ-a (<https://goo.gl/ga6nn8>)

Zaki također prikazuje slike omota/naslovnica za pojedine zapise. Ponekad zapisi sadrže i anotacije, kao što se vidi na Slici 8. Kao i kod Crolista, napomene mogu sadržavati informacije o sadržaju, posebice o uvodima, predgovorima i sl. Na primjeru Slike 8 vidljivo je da i anotacije mogu korisnike informirati o sadržaju. Osim toga, anotacije knjiga znaju sadržavati kratak opis radnje. Zapisi za pojedinačne brojeve časopisa ponekad imaju popis članaka koje sadrže i poveznice na zapise tih članaka. Tada glavni zapis za časopis pak sadrži popis primjeraka (po godinama). I u zapisima za zbornike radova može biti navedeno što sadrže (popis članaka). Navedene mogućnosti neće biti prisutne kod svih zapisa, no bitno je istaknuti da ih Zaki podržava.

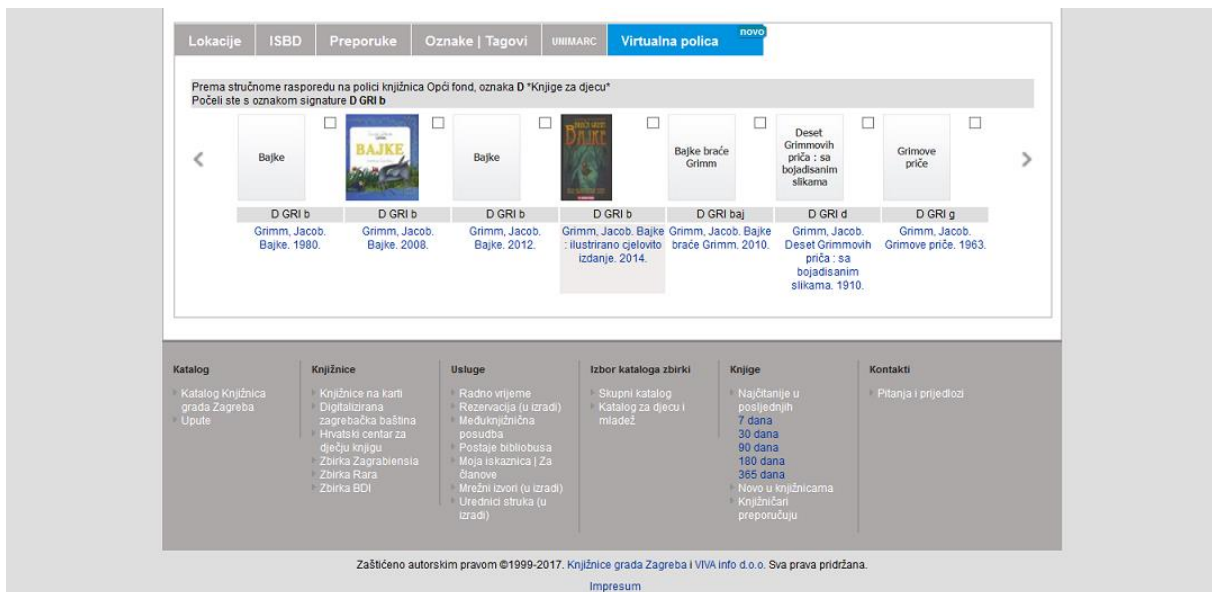
Slika 9. Primjer zapisa s glazbenim isječcima u Katalogu KGZ-a (<https://goo.gl/1ZYqdS>)

Sadržaj je u napomeni često naveden za auditivnu građu. Zapisi za tu vrstu građe mogu sadržavati i glazbene isječke. Primjer zapisa koji nudi mogućnost preslušavanja glazbenih isječaka vidljiv je na Slici 9.

Postoji i značajka „Preporuke“, koja korisnicima omogućava pregledavanje građe povezane s odabranom jedinicom građe prema nekoliko kriterija. Opciji se može pristupiti unutar individualnog zapisa (iako nema uvijek rezultata). Njenim odabirom korisnik može vidjeti, na primjer, popis radova od istog autora, preporuke prema posudbi i/ili preporuke prema predmetu.

Nova značajka pod nazivom „Virtualna polica“ pak omogućava korisnicima pregledavanje građe ovisno o stručnom rasporedu na polici, kao što je vidljivo na Slici 10. Vizualnom dojmu police pridonose slike naslovnica. Za pojedinačni zapis dostupne su još neke opcije. Tako je moguće i pregledati opis jedinice prema ISBD-u, zapis u UNIMARC formatu te oznake/tagove (ako postoje).

Slika 10. „Virtualna polica“ u Katalogu KGZ-a (<https://goo.gl/ga6nn8>)

U Katalogu su još dostupni i podaci o statusu građe po knjižnicama, kojima se pristupa putem opcije „Lokacije“. Ako je građa rezervirana, naveden je i broj rezervacija. Građi koja nije posuđena ponekad je moguće provjeriti status slanjem upita direktno kroz sučelje. Za posuđenu građu navedeno je do kada je posuđena. Uz svaku knjižnicu navedena je njezina adresa i broj telefona. Naziv knjižnice ujedno je poveznica na stranicu te knjižnice u sklopu mrežnih stranica KGZ-a, a njena adresa je poveznica na kartu s označenom lokacijom knjižnice (na stranici Google Maps). Navedena je i lokacija unutar knjižnice (npr. Slobodni

pristup, Opći fond, Odrasli odjel, Spremište), a uz to još i signatura, inventarni broj, ident te eventualno napomena. Uz knjižnice, pojedine zbirke i odjeli imaju svoj mrežnu stranicu pa i njihov i nazivi služe kao poveznice.

Kao što je ranije spomenuto, pojedina polja bibliografskih zapisa (npr. autor, nakladnik, klasifikacijska oznaka) su poveznice koje korisnik može odabrati ako želi pregledati građu kojoj je zadani kriterij zajednički s polaznim zapisom. Izvršiti takvo pretraživanje po, na primjer, autoru i nakladniku moguće je već sa stranice s rezultatima jer su ti podaci i tamo navedeni. Osim toga, odabirom ikone (povećala) pokraj autora u prozorčiću se otvara pregledni zapis.

7.5 Mogućnosti personalizacije

Prilikom predstavljanja mogućnosti Crolista Vero naglasak je bio na Skupnom katalogu Crolist koji je dostupan (otvoren) svima. On nije vezan za određenu knjižnicu pa je stoga jasno da ni ne nudi mogućnost prijave (logiranja). Međutim, kao što je već bilo ilustrirano na primjeru kataloga Knjižnice Pravnog fakulteta u Zagrebu, korisnici određenih knjižnica mogu se prijaviti u sustav (Slika 3). U navedenom primjeru radilo se o prijavi zbog, između ostaloga, ostvarivanja pristupa člancima i drugoj građi iz baza podataka na koje je Knjižnica pretplaćena. Opcija prijave moguće je i u katalozima nekih drugih knjižnica (npr. narodnih).

KGZ svojim članovima također daje mogućnost prijave u Katalog. Za ostvarivanje te mogućnosti potrebno je zatražiti PIN u knjižnici. Unutar svog profila korisnici mogu pristupiti povijesti posudbe u obliku popisa, a povijest posudbe mogu otvoriti i u katalogu, što im omogućava da pregledavaju i probiru zapise koji se odnose na građu koju su posudili. Unutar profila korisnici mogu vidjeti i svoje podatke o upisu i popis zaduženja. Dostupne usluge bit će opisane kasnije.

Neovisno o profilu, u Katalogu KGZ-a korisnici rezultate pretraživanja i pojedinačne zapise mogu ispisati, podijeliti na društvenim mrežama, a poveznicu na njih mogu i poslati nekome na adresu elektroničke pošte (npr. kao preporuku). Moguće je još preuzeti URL trenutne stranice i opis prema ISBD-u. Navedene opcije prikazane su u sučelju ikonicama, što štedi prostor i pomaže očuvati preglednost. Kad se mišem prijeđe preko njih, pojavljuje se tekst s kratkim opisom (npr. „ispiši“).

7.6 Mogućnosti suradnje

Zapisi u Crolistu Vero sadrže i ocjenu građe (do pet zvjezdica ili, izraženo u brojevima, od nula do deset). *Popularity Rating* ili vrednovanje po popularnosti je i „jedan od ključnih čimbenika u rangiranju rezultata pretraživanja.“⁹⁴ Jelenković i Rajter objašnjava da na rangiranje utječe i čitanost/gledanost naslova pa da tako „Vero ima obilježje *Social OPAC-a* (društveni katalog), što znači da interakcija korisnika dinamički u realnom vremenu utiče na ponašanje sustava (*Web 2.0*).“⁹⁵

U Zakiju nema ocjena uz građu. Korisnici nakon što odaberu određeni zapis mogu pristupiti njegovim oznakama/tagovima (ne posjeduju ih sve jedinice građe), ali im nije omogućeno da ih dodaju pa se zapravo ne radi o korisničkim oznakama.

7.7 Usluge za korisnike

CroList Vero promatran je kroz Skupni katalog CroList pa u tom kontekstu nije moguće govoriti o konkretnim uslugama. Naime, taj Skupni katalog nije vezan uz određenu knjižnicu ili mrežu knjižnica. Vezano uz popise građe, kod nekih knjižnica koje imaju katalog CroList Vero (na primjer, narodnih) uočene su opcije prikaza prinova te najtraženijih naslova (u katalogu).

U Zakiju, kao što je spomenuto, postoji mogućnost provjere statusa građe putem sučelja. Osim toga, članovi KGZ-a nakon prijave u katalog mogu produžiti posuđenu građu. Usluga rezervacije preko Kataloga je u izradi te je trenutno dostupna samo za neke knjižnice iz mreže (na primjer, za Gradsku knjižnicu, Knjižnicu Božidara Adžije). U korisničkom profilu predviđen je prostor za pregled rezervirane građe.

Korisnicima su na stranicama Kataloga dostupni razni popisi građe. Korisnici tako unutar Kataloga mogu pregledati najčitanije u posljednjih 7, 30, 90, 180 ili 365 dana te prinove (Novo u knjižnicama). Osim toga, na stranicama je dostupan i popis preporuka za tekuću godinu (Knjižničari preporučuju). Odabirom željene knjige može se pročitati njezin opis, a dostupna je i poveznica na zapis u Katalogu. Na stranicama KGZ-a se nalaze i prethodni popisi (od 2010. godine).

---

⁹⁴ Jelenković, L.; Ž. Rajter. Nav. dj.

⁹⁵ Isto.

7.8 Ostalo

Sučelje Crolista Vero jednostavno je za upotrebu. Naredbe i pojmovi su jasni, lako je kretati se kroz katalog te je moguće vraćati se na rezultate, prilagođavati pretraživanje i započinjati nova pretraživanja. Broj opcija unutar faseta obično je velik, što rezultira i većom količinom teksta na ekranu, no odabir boja i upotreba podebljanog teksta (npr. za naslove) osiguravaju preglednost. Zbog responzivnog web dizajna (RWD-a) sučelje se prilagođava i mobilnim uređajima.⁹⁶

Sučelje Zakija je pregledno i dobro organizirano. Organizacija elemenata i brojne poveznice omogućuju lako kretanje katalogom i istraživanje fonda. Postoje brojne mogućnosti za prilagodbu pretraživanja i za pregledavanje građe. Sučelje je i vizualno ugodno, a korisno je što su pojmovi iz upita istaknuti (žutom bojom) i što poveznice promijene boju (iz tamnoplave u svijetloplavu) nakon što ih se jednom odabere. Vrijedi još spomenuti da Katalog sadrži poveznice na Google books i poveznice na Spalatinu te cjelovit sadržaj Digitalizirane zagrebačke baštine.⁹⁷

8. Rasprava

Oba kataloga nove generacije nude slične opcije za pretraživanje i pregledavanje građe, no one su različito organizirane unutar njihovih sučelja. I Skupni katalog Crolist (Crolist Vero) i Katalog Knjižnica grada Zagreba (Zaki) na početnoj stranici za pretraživanje daju jedno polje za unos upita. Kod oba kataloga moguće je i pretraživati po autoru, po naslovu i po predmetu (Katalog KGZ-a osim pretraživanja po predmetnoj odrednici ima i pretraživanje po klasifikacijskoj oznaci – sadržaju). Razlika je u tome što se u Crolistu Vero to precizira nakon unošenja početnog upita, sa stranice s rezultatima, dok se kod Zakija vrsta pretraživanja odabire iz padajućeg izbornika pokraj polja za unos upita. Zaki nudi i mogućnost započinjanja potrage pregledavanjem, dok je kod Crolista Vero pregledavanje zapravo omogućeno kroz opciju novog pretraživanja, koja je dostupna na stranici s rezultatima.

Nakon unošenja upita i dobivanja rezultata, odnosno izvršenog pretraživanja, kod oba kataloga postoji mogućnost probiranja rezultata, tj. njihovog ograničavanja odabirom kriterija pomoću faseta. Upotreba faseta za sužavanje rezultata jedna je od zajedničkih obilježja

---

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ Katalog Knjižnica grada Zagreba : upute. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pagesMisc/upute.aspx>

kataloga nove generacije.⁹⁸ Breeding kao korisne fasete navodi kategoriju formata (tj. vrstu građe), datum, autore, predmetnice, žanr te lokaciju.⁹⁹ Fasete dostupne u Crolistu Vero i Zakiju uglavnom se podudaraju s njima, a dostupne su još neke opcije. U oba je kataloga ponuđeno i nekoliko opcija za sortiranje rezultata, a možemo izdvojiti rangiranje prema relevantnosti Crolista Vero.

Što se tiče pomaganja korisnicima pri postavljanju upita, i Crolist Vero i Zaki imaju značajke kojima to postižu, ali ipak to čine na različite načine. Crolist Vero više je usmjeren prema ispravljanju upita, dok Zaki automatski dopunjava upit dok ga korisnik još upisuje, a kod pogrešnih upita pronalazi približne rezultate.

Oba kataloga u određenoj mjeri nude obogaćeni sadržaj. Na primjer, neki bibliografski zapisi sadrže slike omota/naslovnice. U Zakiju su ponekad dostupni glazbeni isječci (za auditivnu građu) i anotacije, a kod Crolista Vero su uočeni sažetci. Što se tiče značajki društvenih mreža, odnosno Web-a 2.0, personalizacija je prisutna kroz korisničke profile pa tako članovi KGZ-a mogu produžiti građu, a u razvoju je i usluga rezervacije građe putem mrežnog Kataloga. Aspekt suradnje nije još značajno zaživio u promatranim katalogima, no vrijedi spomenuti ocjene građe u Crolistu Vero.

Potrebno je još istaknuti da korisnici oba kataloga imaju niz mogućnosti za pregledavanje građe, u čemu im pomažu i popisi građe u katalogu. Radi se o popisima prinova i popularne građe, a na mrežnim stranicama KGZ-a dostupni su i popisi preporuka knjižničara po godinama. Pregledavanje je olakšano i poveznicama jer oba kataloga na svoj način omogućavaju korištenje bibliografskog zapisa kao izvora za više kriterija po kojima se može dalje pregledavati građa (npr. po autoru, predmetu). Zaki ima i značajku pod nazivom „Virtualna polica“, koja stimulira stvarnu policu u knjižnici jer se radi o mogućnosti pregledavanja građe po signaturi.

Vidljivo je da oba kataloga nove generacije, Crolist Vero i Zaki, sadrže značajke koje podupiru različite strategije pretraživanja i pregledavanja građe i omogućuju fleksibilno kretanje kroz katalog. Različiti mehanizmi koji pomažu pri postavljanju upita, sortiranje rezultata i obogaćen sadržaj na suptilan način čine iskustvo korištenja kataloga kvalitetnijim. Razne opcije za dohvaćanje povezanih/sličnih zapisa i popisi građe pomažu korisnicima

---

⁹⁸ Ballard, T.; A. Blaine. Nav. dj., str. 264.

⁹⁹ Breeding, M. Next-generation discovery : an overview of the European scene. // Catalogue 2.0 : the future of the library catalogue / ed. by Sally Chambers. London : Facet Publishing, 2013. Str. 39.

predstaviti fondove knjižnica. Mogućnosti personalizacije i suradnje trenutno nisu zastupljene u velikoj mjeri, no potrebno je još razmotriti način implementacije značajki Web-a 2.0 u kataloge i pratiti stavove, želje i očekivanja korisnika. U međuvremenu, korisnički profili omogućavaju članovima KGZ-a konkretne radnje: produžetak roka posudbe, a uskoro i rezervaciju.

Zaključak

Knjižnice su počele nuditi mrežne kataloge pristupačnih sučelja suvremena dizajna sa značajkama inspiriranim popularnim mrežnim tražilicama pa čak i društvenim mrežama. Novi načini pretraživanja i tehnološki napredak usmjeravaju razvoj mrežnih kataloga i novih značajki. Pregled literature omogućio je uvid u obilježja kataloga novih generacija, ali i ukazao na to da je uvijek u obzir potrebno uzeti stavove i ponašanje korisnika. Usporedba dva kataloga nove generacije, Crolista Vero i Zakija, pokazala je da imaju niz praktičnih značajki (pomoć pri postavljanju upita, sortiranje rezultata, obogaćeni sadržaj, niz poveznica), koje olakšavaju korištenje kataloga, kretanje kroz njega i odabir građe. Međutim, najviše se istaknula činjenica da je kod uspoređivanih kataloga naglasak na raznolikim opcijama za što učinkovitije pretraživanje i pregledavanje građe, dok su značajke društvenih mreža i Web-a 2.0 nešto manje zastupljene. Sve u svemu, i Crolist Vero i Zaki odlikuju se mnogim karakteristikama kataloga nove generacije.

Literatura

- Antelman, K.; E. Lynema; A. K. Pace. Toward a twenty-first century library catalog. // *Information Technology and Libraries* 25, 3(2006), 128-139.
- Ballard, T.; A. Blaine. User search-limiting behavior in online catalogs : comparing classic catalog use to search behavior in next-generation catalogs. // *New Library World* 112, 5/6(2011), 261-273.
- Barbarić, A. Sučelja WebPAC-a. // 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / ur. Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 70-79.
- Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 46, 3-4(2003), 48-58.
- Borgman, C. L. Why are online catalogs still hard to use?. // *Journal of the American Society for Information Science* 47, 7(1996), 493-503.
- Breeding, M. The birth of a new generation of library interfaces. // *Computers in Libraries* 27, 9(2007), 34-37.
- Breeding, M. Beyond the current generation of next-generation library interfaces : deeper search. // *Computers in Libraries* 28, 5(2008), 39-42.
- Breeding, M. Next-generation discovery : an overview of the European scene. // *Catalogue 2.0 : the future of the library catalogue* / ed. by Sally Chambers. London : Facet Publishing, 2013. Str. 37-64.
- Christensen, A. Next-generation catalogues : what do users think? // *Catalogue 2.0 : the future of the library catalogue* / ed. by Sally Chambers. London : Facet Publishing, 2013. Str. 1-15.
- Emanuel, J. Next generation catalogs : what do they do and why should we care? // *Reference & User Services Quarterly* 49, 2(2009), 117-120.
- Gjurković-Govorčin, R. Novi naraštaj knjižničnih kataloga : Katalog Knjižnica grada Zagreba. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 3(2013), 127-146.

- Gjurković-Govorčin, R. Zaki : mrežni katalog Knjižnica grada Zagreba. // HKD Novosti 62(2014). [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/863>
- Hildreth, C. R. Beyond Boolean : designing the next generation of online catalogs. // Library Trends 35, 4(1987), 647-667.
- Hildreth, C. R. Extending the online catalog : the point of diminishing returns. // Emerging communities : integrating networked information into library services / ed. by Ann P. Bishop. Urbana-Champaign, Ill. : University of Illinois at Urbana-Champaign, 1993. Str. 84-100.
- Jelenković, L.; Ž. Rajter. Crolist : skupni katalogi knjižnica Sveučilišta. // HKD Novosti 72(2017). [citirano: 2017-08-18]. Dostupno na: <http://hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1302>
- Johnson, F. C.; J. Craven. Beyond usability : the study of functionality of the 2.0 online catalogue (OPAC). // New Review of Academic Librarianship 16, 2(2010), 228-250.
- Katalog Knjižnica grada Zagreba. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr>
- Katalog Knjižnica grada Zagreba : upute. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pagesMisc/upute.aspx>
- Katalog mrežnih izvora (beta). [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://izvori.kgz.hr/>
- Katalog mrežnih izvora (beta) : o katalogu. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://izvori.kgz.hr/pagesMisc/Katalog.aspx>
- KGZ : Katalog za djecu i mladež. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.dj.zaki.com.hr/>
- Merčun, T.; M. Žumer. New generation of catalogues for the new generation of users : a comparison of six library catalogues. // Program 42, 3(2008), 243-261.
- Mi, J.; C. Weng. Revitalizing the library OPAC : interface, searching, and display challenges. // Information Technology and Libraries 27, 1(2008), 5-22.

Osborne, H. M.; A. Cox. An investigation into the perceptions of academic librarians and students towards next-generation OPACs and their features. // Program 49, 1(2015), 23-45.

Skupni katalog sustava Zaki. [citirano: 2017-08-19]. Dostupno na: <http://katalog.zaki.com.hr/>

Sustav umrezenih knjižnica CroList. [citirano: 2017-08-18]. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/>

UNIBIS. FRBR : knjižnični katalogi nove generacije. [citirano: 2017-08-18]. Dostupno na: <http://www.unibis.hr/FRBROPAC.html>

Yang, S. Q.; M. A. Hofmann. The next generation library catalog : a comparative study of the OPACs of Koha, Evergreen, and Voyager. // Information Technology and Libraries 29, 3(2010), 141-150.

Yee, M. M.; S. S. Layne. Improving online public access catalogs. Chicago ; London : American Library Association, 1998.